

Eesti Keskkonnaühenduste Koja metsaekspertide kommentaarid MAK2030 lähteülesande 17.08.2018 tööversioonile

MAK algatamise töörühmale esitati 17.08.2018 seisuga Keskkonnaministeeriumi poolt „Ettepanek metsanduse arengukava aastani 2030 koostamiseks“ tööversioon, millele paluti kirjalikke kommentaare 4. septembriks.

Paraku on esitatud tekst väga toores ega võimalda sellisel kujul põhjalikku sisulist analüüsimist. Eri allikatest pärit tekstiosad on kopeeritud kokku ühte dokumenti, mis praegu ei moodusta mõtestatud tervikut.

- 1) Dokumentid ei selgu, kas MAK2030 raames on kavas Eesti metsandusele erinevate võimalike tulevikutsenaariumite koostamine ja neist parima valimine. Leiame, et pelgalt üksikprobleemidele lahenduste otsimine ei ole piisav säästva metsanduse pikaajalise arengu tagamiseks.
- 2) Dokumentis puudub säästva metsanduse mõiste ning selge viide, et arengukavaga võetaks suund säästvale metsandusele.
- 3) Peatükk 2.2. „Olulisemad probleemid Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmisel“ ei ole sellisel kujul asjakohane. Pole viidet, kelle hinnangul on tegemist oluliste või olulisemate probleemidega. MAK2030 algatamise töörühmas ei ole kehtiva arengukava elluviimist, ega sellega seonduvaid probleeme arutatud. MAK2020 arengukavast ei saa uue arengukava tegemisel joonduda, selle täitmise vahearuanne on meile teadaolevalt kitsas ametnikeringis valminud dokument ning selle sisu ei saa kopeerida MAK2030 lähteülesandesse.
- 4) MAK algatamise alamtöörühmades on kaardistatud kokku sadakond probleemi, millest algatamise ettepanekusse valitud vaid kümmekond. Samas pole mingit viidet, kas ja kuidas MAK koostamisel ülejäänud ca 90% probleemidega tegeletakse.
- 5) Peatükis 2.3. toodud probleemikirjeldused vajavad täielikku ümber tegemist. Kuna erinevate alamtöörühmade töö oli erineva kvaliteediga ning kõigis töörühmades ei ole tähelepanu pööratud probleemikirjeldustest lahendusettepanekute eemaldamisele, väidete tõendamisele, viitamisele, eriarvamuste äramärgimisele, probleemikirjelduste fookuse hoidmisele ja täpsemale sõnastamisele. Tekstisest kommentaaridena oleme allpool mõned probleemsemad kohad ära märkinud, kuid tööd tuleks teha kogu tekstiga.

Ühe probleemse näitena võib välja tuua lõigu, milles väidetakse, et Eesti Vabariigi Põhiseadus on vastuoluline. See väide on vale ning riiklikus dokumentis väga kohatu. Põhiseadus kaitseb nii loodusvarasid/keskkonnaväärtusi kui rahvuslikku rikkust (§ 5) kui omandiõigust (§ 32). Lisaks kohustab igaüht looduskeskkonda säästma, keelab keskkonna kahjustamise ja kohustab tekitatud kahju hüvitama (§ 53). Need huvid on paratamatult vastuolulised, ent see tähendab, et erinevate huvide vahel tuleb leida tasakaal. Selle kohta leiab õiguskantsleri ettepanekust (<http://www.oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/ettepanek-looduskaitseaduse-%C2%A7-20-p%C3%B5hiseadusega-koosk%C3%B5lla-viimiseks>) kokkuvõtva selgituse, vt alates p 4.1, lk 5. Õiguskantsleri kokkuvõte: "Kokkuvõttes tuleneb PS §-st 32 koostoimes PS §-ga 14 seadusandjale kohustus kehtestada kompenseerimist nõudvate intensiivsete omandikitsenduste puhuks õiglase hüvitis ning näha ette menetluslikud garantiid, mis võimaldaksid hüvitamist mõistliku aja jooksul."

- 6) Ülaltoodut arvestades avaldame nõrdimust 27. augustil ökoloogia töörühmas KeM poolt tutvustatud edasisele ajakavale, mille kohaselt jääb järgmise lähteülesande versiooniga töörühmale tutvumiseks aega vaid paar päeva enne viimast töörühma kogunemist 13. septembril. Tuletame taaskord meelde, et tegemist on riiklikult üliolulise dokumendi koostamisega, millega ühtlasi taotletakse ühiskondlikku kokkulepet säästva metsanduse arendamiseks. Taoline kokkulepe ei sünni kiirustades.
- 7) Ülejäänud kommentaarid esitame tekstisest märkustega allpool dokumendis. (NB! kommentaarid initsiaalidega KJ olid dokumendis juba enne KeM poolt lisatuna)

Ettepanek metsanduse arengukava aastani 2030 koostamiseks

Sisukord

Ettepanek metsanduse arengukava aastani 2030 koostamiseks.....	1
1. Arengukava koostamise vajaduse põhjendus ja eesmärk.....	3
2. Olukorra analüüs	4
2.1 Arengukava koostamise ettepaneku koostamise senine protsess	4
2.2 Olulisemad probleemid Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmisel.....	5
2.3 Arengukava koostamise käigus käsitlemist vajavad prioriteetsed probleemid	6
2.4 Alusuuringus käsitletud teemade kokkuvõte	11
Rahvusvahelised kokkulepped ja nendega arvestamine arengukava koostamisel.....	11
I Jätkusuutliku metsanduse valdkonnaülesed teemad	12
II Metsanduse tugeva seose hoidmine kultuuri ja kogukonnaga.....	14
III Metsade tootlikkuse, tervisliku seisundi, elujõulisuse, loodusliku mitmekesisuse, kliimamuutusega kohanemise ning pikaajalise puidulise ja mittepuidulise kasutamise tagamine	15
IV Metsanduse sotsiaal-majandusliku rolli teadvustamine ja jätkusuutikkuse tagamine	18
3. Arengukava üldeesmärgid.....	20
4. Arengukava seosed teiste arengudokumentidega.....	20
4.1 Arengukava seos riigi eelarvestrateegia tulemusvaldkondade eesmärkidega	20
4.2 Arengukava seosed teiste strateegiadokumentidega	21
5. Arengukava rakendamise kaasnevate eeldatavate mõjude esmane analüüs.....	24
Mõju elu- ja looduskeskkonnale.....	24
Mõju kliimale	25
Mõju majandusele.....	25
Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju	25
Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele	26
Mõju regionaalarengule	26

Infoühiskond.....	26
Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.....	26
6. Arengukava koostamise ja kaasamise korralduse ajakava.....	26

Ettepanek metsanduse arengukava aastani 2030 koostamiseks

Lähtudes riigieelarve seadusest (§-d 19–20), metsaseadusest (§ 7) ja Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. aasta määruse nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ja nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“ (§ 5) esitab Keskkonnaministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku valdkondliku arengukava „Metsanduse arengukava 2030“ koostamiseks.

1. Arengukava koostamise vajaduse põhjendus ja eesmärk

Metsanduse arengukava koostamisele annab aluse metsaseaduse paragrahv 7, mille kohaselt koostatakse metsanduse suunamiseks iga kümne aasta jaoks metsanduse arengukava. Metsandust käsitleva valdkonna arengukava kinnitab Riigikogu.

Eesti metsamaa pindala on 2,33 mln ha, moodustades üle poole kogu Eesti maismaa pindalast. Viimasel ajal on ühiskonnas teadvustatud metsade tähtsust ja tähendust ning metsade mitmekülge kasutamise vajadust, lähtudes erinevatest ootustest. Sellest tulenevalt koostatakse arengukava laiapõhjalise dokumendina metsade jätkusuutliku majandamise ja metsanduse suunamiseks. Arengukava arvestab nii sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitselisi kui ka kultuurilisi aspekte.

Jätkusuutlik metsade majandamine tähendab metsade kasutamist sellisel viisil ja sellises ulatuses, mis tagab nende elustiku mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime, elujõulisuse ja potentsiaali ning võimaldab metsadel ka tulevikus teisi ökosüsteeme kahjustamata täita ökoloogilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid funktsioone nii kohalikul, riigi kui ka maailma tasandil (vastavalt *Forest Europe* ministrite 1993. a Helsingi resolutsioonile H1).

Metsandust käsitletakse kehtivas arengukavas metsamajandust ja metsatööstust hõlmava majandusharuna, mille all mõistetakse metsade kasvatamist, mitmekülget kasutamist (sh metsahoidu), (tervisliku seisundi) kaitset, puidu transporti ja töötlemist ning neid toetavaid metsandust puudutavat haridust, metsateadust ja kommunikatsiooni. Metsandusega on tihedalt seotud kliimamuutuste leevendamine ja puidu kasutamine taastuvenergia tootmiseks.

Metsanduse arengukava koostamise **protsessi eesmärk** on saavutada võimalikult laiapõhjaline kokkulepe metsade jätkusuutliku arengu/majandamise suunamiseks, arvestades nii rahvusvahelisi kohustusi kui Eesti sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitselisi ja kultuurilisi aspekte ning biomajanduse strateegilise arendamise vajadust. Kokkuleppe aluseks

Commented [TT1]: Kohane oleks lisada säästva metsanduse mõiste

on piisavalt lahtikirjutatud strateegilised arengustenaariumid. Arengukava koostamine peab olema avatud, teadmispõhine, võimalikult paljusid osapooli kaasav ja tasakaalukas.

Metsanduslike otsuste mõju ulatub reeglina kaugemale kui arengukavaga kaetav kümne aastane periood. Seetõttu on arengukava **pika vaate (aastani 2100) eesmärgiks** tagada metsade sotsiaalselt tasakaalustatud ökoloogiline ja majanduslik jätkusuutlikkus, arvestades võimalikke kliimamuutusi ja globaalseid arenguid eeskätt majanduses ja tehnoloogilises innovatsioonis. Arengukava peab, koos keskkonnamõju hindamisega, määratlema strateegilised valikud, kaaludes erinevaid metsakasutuse ja -kaitse mahtusid.

2. Olukorra analüüs

2.1 Arengukava koostamise ettepaneku koostamise senine protsess

Metsanduse arengukava aastani 2030 algatamise ettepaneku koostamiseks moodustas keskkonnamister oma 13.03.2018 käskkirjaga nr. 1-2/18/150 ekspertidest ja huvirühmade esindajast koosneva töörühma. Töörühma ülesandeks oli metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise vajaduse põhjendamine, arengukava koostamise eesmärkide sõnastamine ning metsanduses lahendamist vajavate probleemide kirjeldamine. Töörühm käsitles metsanduse probleeme majanduse, ökoloogia, kultuuri ja sotsiaalvaldkonna alamtöörühmades, kus kokku oli esindatud ca 50 eksperti ja esindajat erinevatest huvirühmadest, organisatsioonidest (sh nii era- kui avalik sektor ja ülikoolid) ja erialadelt.

Arengukava koostamise ettepaneku ettevalmistamiseks on kokku toimunud 20 üritust. Nende hulgas avaüritus Kultuurikatlas 13. märtsil 2018 ning kolm töörühma kohtumist, mis toimusid 22. märtsil 2018, 14. juunil 2018 ja 13. septembril 2018. Alamtöörühmad (sotsiaal, majandus, ökoloogia ja kultuur) kohtusid igaüks neljal korral, kokku 16 koosolekul. Lisaks arutati töörühmas ka augustis 2018 toimunud avalikul üritusel (arvamusfestivalil) laekunud ettepanekuid.- Lisaks sellele on töörühma töös kasutatud sisendit avalikust küsitlusest (24. aprillist kuni 7. maini 2018).

Alamtöörühmades sõnastati kokku ca 100 Eesti metsandusega seotud probleemi, millest paljud käsitlevad sama teemat erinevast vaatenurgast. Töörühma täiskoosseisulistel koosolekutel sõnastati ka arengukava koostamise protsessi eesmärk, pika vaate eesmärk ja üldeesmärgid. Nii probleemide kirjeldused kui sõnastatud eesmärgid on kättesaadaval Keskkonnaministeeriumi kodulehel <https://www.envir.ee/et/mak2030-algatamise-tooruhma-kohtumised> /lõplik fail ja asukoht lisatakse hiljem/

Paralleelselt probleemide kaardistamisega töörühmas koostasid ülikoolide teadlased metsanduse arengukava alusuuringu raames teadusliku käsitluse metsanduse olulisematest teemadest. Alusuuringu(te) läbiviimise eesmärk oli anda metsade majandamist ja hoidu käsitlevat teadmispõhist aktuaalset teavet metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise ettepaneku ettevalmistamiseks ja arengukava koostamiseks. Alusuuringu lähteülesanne ja lühikokkuvõte on kättesaadav Keskkonnaministeeriumi kodulehel http://www.envir.ee/sites/default/files/alusuuringu_lahteulesanne_28_02.pdf /lõplik fail ja asukoht lisatakse hiljem/

Commented [KJ2]: Töörühmale teadmiseks: tegemist on juunikuu töörühma kohtumisel sõnastatud 3 protsessi eesmärgi sõnastuse MO koondiga. Lõplikku sõnastust arutame suures töörühmas septembris.

Commented [KJ3]: Töörühmale teadmiseks: tegemist on juunikuu töörühma kohtumisel sõnastatud 3 pika vaate eesmärgi sõnastuse MO koondiga. Lõplikku sõnastust arutame suures töörühmas septembris.

2.2 Olulisemad probleemid Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmisel keskkonnaministeeriumi hinnangul

Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmise aruanne 2011-2016¹ juhib tähelepanu mitmele olulisele jätkuvalt arendamist vajavale valdkonnale kehtiva arengukava täitmisel.

Metsaressursi tarbimisväärtuse vähenemine. Erametsade 2007. a lageraialad on uuenenud 2014. aasta metsauuenduse inventuuri kohaselt pindala järgi lehtpuuga 72% (sh Ks 28%), okaslehtpuuga 20% ja okaspuuga 8% (sh Ku 4%, Ma 2%). Suur lehtpuu osakaal viitab laialdasele loodusliku uuenemise kasutamisele ning madal metsauuendustööde osakaal vähesele huvile investeerida metsauuendamisse. Hetkel moodustab männi tagavara 29,4%, kuuse tagavara 25,2% ja kase tagavara 22,1% Eesti metsade tagavarast.

Kodumaise metsakultiveerimismaterjali puudus. Kultiveerimismaterjali registreeritud tootjaid oli 2010. a 210 ja 2016. a lõpu seisuga 112. Kuigi istutusmaterjali toodang on võrreldes 2010.a suurenenud 1,7 korda (16,8 mln taime 2010 ja 29,2 mln taime 2016.aastal), ei ole seoses erametsas metsauuendamise mahu kasvuga erametsaomanikele kodumaist metsaistutusmaterjali jätkunud. Puudujäägi katmiseks on metsaistutusmaterjali valdavalt sisse toodud Lätist ja Leedust (2016. a toodi metsauuendamiseks sisse 2,3 mln taime). Taimetoodangust andsid 2016. a erataimlad 29% ja riigitaimlad 71%. Erataimlate toodangumahu töstmist on takistanud pikaajaliste lepingute puudumine taimeostjatega. Siiski on arenev metsaühistute võrgustik kui metsaomanike taimevajaduse koondaja hakanud erataimlatele toodangu turustamisel pakkuma pikaajalist kindlust, mistõttu peaks metsataimede puudus lähima kolme aasta jooksul oluliselt leevenduma.

Metsade majandamise regulatsioon ei taga majanduslikult ratsionaalset metsade majandamist. Puistupõhiste küpsusvanuste rakendamise mõju analüüsi (EMÜ, 2011) kohaselt ei arvesta metsaseaduse järgsed uuendusraieid lubavad küpsuskriteeriumid puistute kasvu seaduspärasusi (juurdekasvu dünaamika, saadavad sortimendid, puistute kahjustuste ulatuse suurenemine vanuse kasvades). Majandatavad metsad toodavad seetõttu vähem tulu ning Eestil tervikuna jääb kasutamata täiendav võimalus fossiilsete materjalide asendamiseks läbi taastuvressursi kasutamise.

Piiranguvööndi loodusväärtuste kaitse täpsustamine. Piiranguvööndi kaitse-eesmärgid ei ole seletuskirjades sageli lahti kirjutatud selliselt, et selguks, millised loodusväärtused piiranguvööndisse tegelikult jäävad. Metsaomanik ei saa alati piisavalt informatsiooni, millistest väärtustest kaitseala valitseja kaalutusotsustuste tegemisel lähtub. Seega on raiete keelamine või raietele täiendavate tingimuste seadmine metsaomaniku jaoks sageli ettearvamatu. See loob metsaomanike seas ebakindlust ning segadust, mis on sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi erinevus. Kaitse-eeskirjade seletuskirjades on mõjude (sh sotsiaalmajanduslike) ulatust oluliselt täiendatud, siiski on ettepanekuid sotsiaalmajanduslike mõjusid senisest veelgi põhjalikumalt välja tuua.

Kyoto protokoll LULUCF sektori aruandlus. Metsandust raporteeritakse maakasutus, maakasutuse muutuse ja metsanduse valdkonna all. LULUCF sektoril on Eesti suure metsasuse

Commented [TT4]: Peatükk sellisel kujul ei ole asjakohane. Pole tööühmadega arutatud ning toetub puhtalt senisele MAKile, millest ei tohi eeskju võtta. Kõik väljatoodud probleemid on kantud kitsast majandusvaatest, ega lähtu säästva metsanduse põhimõtetest

Commented [TT5]: aga miks peaks? metsandus peab olema säästev, mitte pelgalt majanduslikult ratsionaalne

Commented [TT6]: Demagoogiline väide

Commented [TT7]: Väga kitsas majandamiskeskne vaade. Seaduse järgi on piiranguvööndis uuendusraie keelatud.

Commented [I8]: Siin tahaks näha KeMi analüüsi kui palju kehtiva MAKi perioodil tehti kaitse-eeskirjades raietele leevendusi (s.h. lubatud lageraieid, mis varasemalt ei ole olnud lubatud) ning kui palju on juba kaitsealade piiranguvööndites lageraieid tehtud. Ilma selle infota on siinne analüüs väga poolik.

¹ http://www.envir.ee/sites/default/files/metsanduse_arengukava_taitmise_aruanne_2011-2016.pdf

tõttu riigi süsinikuringes tähtis roll. Kasvuhoonegaaside neeldumist ja emissioone arvutatakse maa-aluses ja maapealses biomassis, surnud puidus, varises, mineraal- ja turvasmuldades ning puittoodetes. Koostöö eriala ekspertide ja teadusasutustega on erakordselt aktuaalne tegevus, sest see tagab Eestile parema positsiooni läbirääkimistel Euroopa Liiduga ning läbipaistva ja täpse emissioonide arvestuse. Hetkel kasutatav arvestusmetoodika ei arvesta piisavalt Eesti ja teiste metsarikaste riikide eripäradega. Edasistes protsessides on Eesti jaoks oluline saavutada Euroopa Liidu tasemel kokkulepe arvestuspõhimõtete üle, mis toetaksid jätkusuutliku metsamajanduse võtete kasutamist, säilitaksid sektori konkurentsivõime ning aitaksid kaasa ambitsioonikate energia- ja kliimapolitika eesmärkide saavutamisele.

Hea ettevalmistusega ja kohanemisvõimelise töötaja olemasolu tagamine. Töötajavajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA metsanduse ja puudutööstuse valdkonna raporti kohaselt on valdkonna töötajavajadus tervikuna pigem kasvav ning suureneb vajadus harvesteri- ja forvarderioperaatorite ning metsaveo ja puiduhakkuri veokijuhtide järele. Tehnoloogiliste arengutega seoses väheneb järk-järgult vajadus kettsaega töötavate raietöölise järele. Raport sisaldab ettepanekut suurendada harvesteri- ja forvarderioperaatorite lõpetajate arvu järkjärgult lähema 10 aasta jooksul 30 harvesteri- ja 30 forvarderioperaatorini aastas. Aastani 2013 suurendati masinajuhtide eriala kõrgema pearahaga riiklikku tellimust 49 kohani. Alates 2014. aastast masinajuhte eraldi riiklikus tellimuses välja ei tooda ning nende rahastus on teiste metsanduse erialadega võrdne. Arvestades metsamasinaõppe kallidust, amortiseerunud õppemasinate ressursi ning järgmiste perioodide investeeringuvajadust, ei suuda Luua Metsanduskool täita sektori suurenevat nõudlust masinajuhtide järele.

Riiklike metsandustoetuste rahastamise vähenemine. Alates 2015. aastast on vähenenud riiklike toetuste rahaline maht u 1/4 võrra. See võib kaasa tuua metsakasvatustööde mahtude vähenemise erametsades (nt metsauendus). Samuti ei ole võimalik 2017. aastal sõlmida uusi vääriselupaiga kaitselepinguid, kuna riigieelarvest eraldatud rahaline maht on lepingutega kaetud.

2.3 Arengukava koostamise käigus käsitlemist vajavad prioriteetsed probleemid

Töörühma koosolekul 14. juunil 2018 valis iga alamtöörühm välja 3 prioriteetset, kokku 12 Eesti metsanduse kõige olulisemat arengukava koostamise käigus käsitlemist vajavat probleemi. Probleemid on esitatud koos alamtöörühmade koostatud kirjeldustega.

Eesti metsanduse institutsionaalset raamistikku puudutav probleem: - metsade majandamine ja metsade kaitsmine on ühes ministeeriumis

Probleemi taust: metsaomanikul puudub kindlus oma vara kasutamise vabaduste säilimise osas ja ettevõtetel puudub investeeringukindlus. See tuleneb lühikese etteteatamise ajaga muudatustest õigusloomes ja kaitsealade moodustamisest. Metsasektori osakaal riigi majanduses on niivõrd olulise tähtsusega, et valdkonna otsuste majanduslikku mõju peaks kaaluma ka laiemalt kui ühe ministeeriumi piires (näiteks 2017. aastal kaitsealade moodustamisel alade valimine riigimetsa ilma põhjaliku majandusmõjude analüüsita)

Eesti metsanduse rahanduslikke ja majanduslikke meetmeid puudutavad probleemid:

Commented [I9]: Siin on mustvalgel kirjas, et erialaekspertidega tehakse koostööd selleks, et tagada parem positsioon läbirääkimistel. Keskkonnaministeerium peaks hoopis hea seisma selle eest, et meie elukeskkond säiliks vähemalt samas seisis ka tulevastele põlvetele. Selleks tuleb aga parimate keskkonda puudutavate otsuste langetamiseks kasutada tõepäraselt infot.

Commented [TT10]: Ei saa nõustuda

Commented [I11]: Siit loetelust on puudu uuringute osa. Näiteks metsanduse arengukava aastani 2020 näeb muu hulgas ette, et 2014. aastal korraldatakse säilikpuude ja surnud puude vajaliku koguse välja selgitamiseks uuring. Sellist uuringut meie andmetel tehtud ei ole.

Commented [TT12]: Kõigis alamtöörühmades ei olnud probleemide tausta kirjeldused ühise arutelu objektiks ja neid ei vaadatud üle (nagu ökoloogia töörühmas tehti). Seega ei sobi need üksühele ametlikku dokumenti üle tõstmiseks. Ka K. Järve kommentaaridest ja täiendustest siinsamas dokumendis nähtub, et töörühmades ei ole taustadega töötatud – nt probleemi kirjelduste hulgas on pakutud lahendusi, lisatud põhjendamata väiteid jne.

Commented [TT13]: 2017. aastal laane- ja salumetsa kaitseettepanekute tegemine oli 15 aasta tegemata töö ning ei saanud kuidagi ootamatult tulla. Range kaitse metsad on vana metsa elustiku kaitsmiseks, millist majandusmõjude analüüsi elustiku kaitsmiseks peaks tegema?

- metsa loodusväärtuste hoidmise finantsmehhanism ei ole piisav, jätkusuutlik ja õiglane
- piirangute õiglase hüvitamise meetmed ei ole olnud piisavad
- piirangutest tulenevate saamata jäänud tulu kompenseerimine metsaomanikele ja kohalikele omavalitsusele pole sageli piisav või puudub üldse

Probleemide taust: Eesti põhiseadus on looduskasutuse ja eraomandi suhete osas vastuoluline, esmajoones §32 („Igaühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus. Omandit ei tohi kasutada üldiste huvide vastaselt.“). Küsimus on siin üldistes huvides kehtestatavate kitsenduste sisus ja selles, mida ja mil määral riik kompenseerib. Hetkel kehtiva tõlgenduse järgi² on loodusväärtuste säilitamiseks makstavate toetuste raha hinnanguliselt puudu 3 mln EUR aastas³. Ökoloogi vaatenurgast ei ole selline lahend õiglane: omanikud, kes on oma metsa loodusväärtusi isikliku tulu saamise eesmärgil kahjustanud, koormisi ei kanna, mis viib vastuoluni põhiseaduse §5 ja §53-ga. Täna ei ole täpselt teada, mis läheb ühiskonnale maksma metsa kaitse alla võtmine. Kulusid arvestatakse vaid osaliselt: maa maksustamisega seotud muutusi, võimalikku maa väljaostmise kulu, kulusid kompensatsioonile, samuti ka otseseid kulusid looduskaitse tegevustele. Samas jäetakse arvestamata riigil saamata jääv maksutulu kui mets jääb majandusest välja, loomata jääv lisandväärtus ja administreerimisega seotud kulud. Lisaks on veel ligi 14 000 ha piiranguvööndeid väljaspool Natura 2000 võrgustiku, kus sarnast toetust ei rakendata. Tänapäevani on Natura 2000 erametsatoetust makstud Eesti maaelu arengukava vahenditest ja seda kahe arengukava perioodi jooksul rohkem kui 38 miljoni euro eest. Kuna see raha tuleb põllumeeste eelarve vahenditest, siis on selle meetme rahastamine sellest arengukavast olnud keerukas ja õigustatult tekitanud põllumeestes küsimusi. Selleks, et Natura 2000 erametsatoetus oleks jätkusuutlik ja seda oleks võimalik maksta kõigile, tuleks leida teine rahastusallikas, mis seda sellises mahus võimaldaks teha. Puuduvad administratiivsed meetmed, kuidas võtta metsamajanduse korraldamisel arvesse liikide esmaleiud. Majandusmetsades on esmaleiud sisuliselt kaitseta raiete kahjuliku mõju eest ning puuduvad ka kahjulike mõjude vältimisega kaasnevate piirangute või kohustuste (nt võõrliikide tõrje) kompenseerimise viis. Puudub toimiv ja piisavalt rahastatud riiklik süsteem rakendusuringute tellimiseks, et vähendada jooksvalt olulisi infolünki. Eraomanikul puudub huvi sõlmida vääriselupaiga kaitse lepinguid või ei saa nad neid sõlmida, kuna riigieelarves ettenähtud summa on juba ära kasutatud. Nn maadevahetus oleks lihtne kompenseeriv meede eraomanikele, aidates vahetada sotsiaalselt või ökoloogiliselt kõrgema väärtusega erametsatüki majanduslikult samaväärse ning samas piirkonnas asuva riigimetsa vastu, mis on sotsiaalses või ökoloogilises mõttes vähem huvipakkuv. Süsteem vajaks kontrollimehhanismi, välistamaks selle abil petturliku tulu teenimist, missuguse võimaluse ärahoidmiseks saame kasutada meie mineviku metsanduspoliitikast saadud korrupsioonimehhanismi õppetundi. Piirangutega maade omanikele makstavad toetused puuduvad või on ebamotiveerivad. Riik annab looduskaitsealustele maadele küll maamaksu soodustusi, kuid see vähendab laekumisi kohaliku omavalitsuse eelarvesse, mis halvendab seadusega kohalikele omavalitsusele pandud ülesannete täitmist.

²

http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_nr_8_riigikogule.pdf

³ Irje Möldre/SA Erametsakeskus, käsikiri MAK2030 töörühmale, 1.4.2018

Commented [I14]: Põhiseadus ei ole vastuoluline vaid kaitseb nii loodusvarasid/keskkonnaväärtusi kui rahvuslikku rikkust (§ 5) kui omandiõigust (§ 32). Lisaks kohustab igaüht looduskeskkonda säästma, keelab keskkonna kahjustamise ja kohustab tekitatud kahju hüvitama (§ 53). Need havid on paratamatult vastuolulised, ent see tähendab, et erinevate huvide vahel tuleb leida tasakaal.

Commented [I15]: Siin on sõnastatud uus probleem – metsaomanikud, kes saavad majandamisest tulu, ei hüvita tekkinud keskkonnahaju. Kas see on ettepanek maksustamiseks?

Commented [TT16]: Siia tuleks siis lisada ka metsa kõrvalkasutuse ja mittepuidulised kulud/tulud ühe raieringi jooksul.

Commented [I17R16]: Samahästi võiks öelda, et jäetakse arvestamata tulu, mis tuleb metsa kaitse alla võtmisest – ka see ei ole täpselt teada. St ka tulusid arvestatakse vaid osaliselt. Kui kõike täielikult arvestada, tuleks kalkuleerida ka seda, kui palju maksab üks allesjääv liik (nt kui palju maksas selle liigi taastamine juhul, kui ta kaoks). Sisuliselt on siin taaskord püstitatud uus probleem ega ole selgitatud algset probleemi.

Commented [I18]: Kas see on õiglane, sõltub paljuski konkreetsest olukorrast, kuna erinevatel aladel kehtivad erinevad piirangud, mis määratakse kaitse-eeskirjas. Piiranguvööndi aladel on raie üldreeglinna lubatud.

Commented [I19]: Mis asi on põllumeeste eelarve? Raha tuleb maaelu arengukava meetmetest, mis ei ole ainult seotud põllumajandusega.

Commented [KJ20]: Töörühmale selgituseks: kustutatud, sest ei ole probleemi kirjeldus, vaid lahendusettepanek.

Commented [I21]: Siin on sõnastatud rida uusi looduskaitse administreerimisega seotud probleeme:

1. Puudub halduskord, kuidas esmaleide registreerida
2. Puudub viis, kuidas esmaleide raiete eest kaitsta.
3. Puudub piirangute kompenseerimise mehhanism - piiranguid ei kompenseerita.
4. Puudub võõrliikide tõrje kompenseerimise mehhanism.
5. Puudub raha (rakendusuringute tegemiseks).

Kas need probleemid on mõtet selle punkti alla koondada?

Commented [KJ22]: Töörühmale selgituseks: kustutatud, kuna ei ole probleemi kirjeldus, vaid lahendusettepanek.

Commented [I23]: Toetused on ju olemas?

Commented [I24]: See väide vajaks kalkulatsioone ja tõendamist.

Probleemid, mis puudutavad Eesti metsaressursse ja nende panuse säilitamist globaalsesse süsinikuringesse

- Eesti metsade majandamine ja maakasutus ei pruugi olla metsade süsinikuvaru seisukohalt optimaalne, samas kui eesmärk võiks olla metsade süsinikuvaru ja sidumisvõime suurendamine

Probleemi taust: Eesti metsade majandamises on komponente nagu lageraie põhisis, kuivendatud metsade ja süsinikubilansis küttepuidu suur osakaal. Ökoloogiliselt vähem väärtuslikku maad (madalaboniteediline põllumaa, rekultiveeritud maa, suurte ülekandeliinide alune maa) ei kasutata piisavalt süsiniku sidumiseks.

- *Raiemahud on tasemel, mis metsade vanuselise struktuuri muutuste kaudu ohustab elurikkust ja võib ohustada teisi metsade ökoloogilisi funktsioone / selle probleemi olemuse/sõnastuse osas puudub töörühmas konsensuslik otsus/*

Probleemi taust: Eesti metsade vanuseline struktuur ja raievanuste langetamine võimaldab ebaproportsionaalselt suurt osa metsamaast käsitleda raieküpse puistuna, mille ulatuslike raiete tulemusena on raiesmike ja noorendike osakaal alates 1990. aastatest oluliselt suurenenud. Metsade täiendav kaitse kompenseerib seda trendi osaliselt ning pikas perspektiivis täidavad kaitsealad esmajoonel põlismetsaelustiku kaitse ülesannet. Seetõttu on majandusmetsade roll elurikkuse säilitamisel vähenemas, mis on kõige probleemsem suksessiooniliste metsade elustikule, kes lageraiet ei talu, ja halvasti levivatele liikidele. Metsade teiste ökoloogiliste funktsioonide võimalikku kahjustamist metsade vanuselise struktuuri muutuste tõttu ei ole Eestis seni uuritud, kuid ulatuslike raiete korral võib eeldada mõjusid mullatekkele ja veekvaliteedile.

Probleem, mis on seotud metsade tootlike funktsioonide (puiduliste ja mitte-puiduliste) säilitamise ja ergutamisega:

- metsandusega seotud taristute (teede) korrashoid ja areng pole piisavalt tagatud

Probleemi taust: tegemist on kompleksse probleemiga, pärsitud on nii majandustegevus kui ka elanike liikumisvõimalused, kuna metsateed ja kuivendusvõrgud on ebarahuldavas seisukorras. Investeeringute mahud on olnud puudulikud. Paljud metsaomanikud ei ole majanduslikult ise suutelised neid investeeringuid tegema.

Probleem, mis on seotud metsaökosüsteemide bioloogilise mitmekesisuse säilitamise, kaitsmise ja asjakohase parendamisega:

- erametsad ei uuene okaspuuga. Erametsade puuliigiline koosseis on muutunud majanduslikult väheväärtuslike puuliikide suunas raiesmike vähese kultiveerimise ja hooldusraiate (valgustus) vähese teostamise tõttu.

Probleemi taust: taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajal on raiutud erametsamaadel toimunud looduslik uuenemine peamiselt lehtpuudega, okaspuu noorendikud moodustavad noorendike hulgast vaid 15,6%. See ei taga tagamaks puidutööstuse konkurentsivõimet, pikaajaliselt tuleb metsauuendusse investeerida teadlikult ja senisest oluliselt rohkem. Metsa ei uuendata samaväärselt, uuendamisel on vajalik samaväärne taastamine. Aastal 2013 moodustas erametsamaa lageraie pindalast toetustega istutatud metsamaa 4% ja kogu erametsamaal taastati istutusega lageraialadest 13%. Metsauuendamise teatamise kohustust alates aastast 2014 enam pole ja seetõttu puuduvad hilisema perioodi kohta planeeritud metsauuenduse täpsed andmed. Erametsades uuendatakse täna suurusjärgus 20% lageraialandest. Keskkonnaameti 2014. aasta lageraie alade inventuur näitas, et eelmise põlve peapuuliigiga

Commented [KJ25]: Töörühmale selgituseks: sõnastus ei olnud päris selge, pigem ettepanek. Kas nii oli see mõeldud?

Commented [TT26]: Probleemi olemuse ja sõnastuse osas puudub töörühma konsensus ka mitme teise probleemi puhul, kuivõrd alamtöörühmades ei tutvustatud võimalust eriarvamusele jääda ja mittekonsensuslikkus protokollida. Seega ei ole kohane seda vaid ühe probleemi puhul välja tuua.

Commented [KJ27]: Töörühmale selgituseks: Kuna probleemikirjeldus oli liiga lühike, siis teeme ettepanku lisada Linnade Liidu probleemi (töörühmas lepiti kokku, et see on siia alla koondatud) kirjelduse (mõlemad sotsiaals)

Commented [TT28R27]: Ei ole nõus. Teemaatika oli tõstatatud ka ökoloogia töörühmas, siis tuleks kirjeldust täiendada ka nende aspektidega. PS metsakuivendusvõrkude seisu põhjendada elanike liikumisvõimalustega demagoogiline

Commented [KJ29]: Töörühmale selgituseks: ümberõnastatud probleemi kirjelduseks

Commented [KJ30]: Töörühmale selgituseks: Kuna meil on teada kaasagne KeA eksperthinnang, ei ole vajalik 2013. aasta andmeid siia panna. Vt järgmist kommentaari.

uueb männikute lageraielankidest 7% (RMK 43%), kuusikute lageraielankidest 12% (RMK 88%) ja kaasikute lageraielankidest 99% (RMK 27%). Keskkonnaameti hinnangu kohaselt uuendati 2017. aastal istutamise ja/või külvi erametsades uuendusraielaanidest u 35%.

2016. aastal kasutati eramaal metsade uuendamiseks ja metsastamiseks 8,7 miljonit metsataime. Kehtiv metsanduse arengukava näeb ette, et 2020. aastaks peavad erametsaomanikud uuendama 40% uuendusraie aladest istutamise ja/või külvi, milleks on vaja u 11,7 miljonit metsataime aastas. Juhul, kui soovitakse kasutada vaid Eestis kasvatatud metsataimi, on aastas vaja hinnanguliselt viis miljonit metsataime rohkem kasvatada.

Noorendike hooldust tehti Euroopa Liidu poolt rahastatava toetuse abil aastatel 2007-2015 kokku 24 620 ha, mis moodustab väljaspool riigimetsamaad noorendike pindalast vaid 13%.

Nt Soomes leiti metsamajandamise 100-aasta stsenaariumide modelleerimisel, et lähtudes tänasest metsaressursi struktuurist peab metsamajandamise fookus olema uuendamisel ja noorte puistute hooldusel kui eesmärgiks on pikaajaliselt tagada ja suurendada metsade tootlikkust. Intensiivsetes metsamajandamise stsenaariumides on võimalik raiemaht 40% suurem kui tänane raiemaht.

Probleemid, mis puudutavad teiste sotsiaalmajanduslike funktsioonide ja tingimuste säilitamist:

- **Puudub riigi pikaajaline plaan majandatavate metsade, majanduspiirangutega metsade ja rangelt kaitstavate metsade osakaalu kohta koos mõjude hinnanguga metsanduslikule haridusele ja tööhõivele** (ühendatud 2 probleemi:
  - o Puudub metsamajanduse pikaajaline visioon ning metsamajanduse stsenaariume pole koostatud koos mõjude hinnanguga metsanduslikule haridusele ja tööhõivele
  - o Puudub riigi pikaajaline plaan majandatavate metsade, majanduspiirangutega metsade ja rangelt kaitstavate metsade osakaalu kohta)

Probleemi taust: erinev raieintensiivsus tulevikus avaldab erinevat mõju tööhõivele ja SKPle. Võimalikke negatiivseid mõjusid tuleks juba praegu hinnata ning töötada välja programm võimalikult sujuvaks üleminekuks. Lähtuvalt MAK2020 indikatsioonidest on tehtud investeringuid, loodud töökohti ja ümber orienteeritud soojamajandus. Puidul on kande roll kohalikus küttemajanduses ning väliskaubanduse bilansi tasakaalustamises. Raiemahu langemine alla 11 mln tihumeetri mõjutab negatiivselt Eesti väliskaubandust, puidutööstust, metsandussektori tööhõivet, maksulaekumist ja kodusooja tarbijaid. Puidutööstus on praktiliselt ainus majandusvaldkond, mis tasakaalustab Eesti väliskaubanduse bilanssi. Raiemahu vähenedes alla 11 mln tihumeetri peaksime hakkama võtma laene. Raiemaht ja juurdekasv ei vasta Eesti metsade potentsiaalile. Puidu pakkumine on muutlik ja puidutööstusel ei ole võimalik arvestada ühtlase puiduvooga. Omanikul puudub kindlus oma vara kasutamise vabaduste säilimise osas, ettevõtetel puudub investeringukindlus jne. See tuleneb lühikese etteteatamise ajaga muudatustest õigusloomes ja kaitsealade moodustamisest.

Majandustegevuse piiramine ja keelamine vähendab olemasolevate ja potentsiaalsete töökohtade arvu. Range kaitsereežiimiga metsade osakaalu suurendamine mõjutab nii otsest (majandamisest väljajäänud metsade raie, istutus, hooldus) kui ka kaudset tööhõivet (transport, sae- ja puidutööstus, metsataime kasvatamine jm). Samuti vähenevad eraldised riigieelarvesse, millest tekivad töökohad sotsiaalfääri, haridussfääri, kultuurivaldkonda jne. Enamik metsandusega otseselt ja kaudselt seonduvaid töökohti on seotud maapiirkondadega,

Commented [KJ31]: Töörühmale selgituseks: värsked Keskkonnaameti andmed

Commented [KJ32]: Töörühmale selgituseks: kuna Soome metsaressurs on teistsuguse struktuuriga, teistsugusel kasvukohtadel jms kui Eestis, ei ole võimalik võrrelda.

Commented [I33]: Probleemi kirjelduses ei viidata haridusele

Commented [TT34]: Ei saa nõustuda sellise probleemi tausta kirjeldusega ametlikus riiklikus dokumendis.

Commented [I35]: See on juba tegevus/lahendus

Commented [KJ36]: Töörühmale selgituseks: Vajalik täpsustada, kas laenu peab võtma avalik või erasektor.

Commented [I37R36]: Nõus, siin peab kindlasti täpsustama, mis laene ning mis faktid taolist väidet tõestavad. Niisugused hinnangud ei ole sobilikud riiklikusse dokumenti.

Commented [I38]: Oleks vaja teada, millele selline väide toetub – uuring, analüüs?

Commented [I39]: Siin võiks olla ka vähemalt küsimusena püstitatud see, et kas looduskaitselistel piirangutel on mingis kontekstis ka näiteks positiivne majanduslik mõju – a la hinnata, kas looduskaitselade või rahvusparkide kinnisvarahinnad on kõrgemad, kui mujal. Kuna tegemist on tulevase riikliku dokumendiga, siis peaks need väited olema tasakaalustatud – korrektsem oleks öelda, et majandustegevuse piiramine sotsiaalmajanduslikud mõjud ei ole teada.

Commented [I40]: Aga võib-olla mõjutab hoopis positiivselt suunas mingis teises valdkonnas väljaspool metsamajandust? Loodusturismi valdkonnas näiteks. Väidet tuleks täpsustada.

seega vähendab metsade majandamise keelamine eriti maapiirkondade tööhõivet. Märkimist väärib ka asjaolu, et Eesti on rangelt kaitstavate metsade osakaalult juba Euroopas esirinnas.

- **Füüsilisest isikust erametsaomanike (edaspidi talumetsaomanike) arvu ja nende omandis oleva metsamaa jätkuv vähenemine ning juriidilisest isikust metsaomanike (edaspidi firmametsaomanike) metsamaa pindala intensiivne suurenemine**

Probleemi taust: järjest enam väheneb talumetsaomanike, meie põliskultuuri järjepidevuse kandjate, arv ning talumetsaomanike omandis oleva metsamaa pindala. Väheneb metsade füüsiomanikkond. Siseriiklike metsandustoetustega ja EL metsameetme toetustega soodustatakse metsaomandi koondumist firmade omandisse. Metsandusliku ühistegevuse suunamisel ei arvestata rahvusvaheliselt tunnustatud ühistegevuse põhimõtete ning see on toonud kaasa talumetsaomanike vähese huvi ühistegevuse vastu.

Aastal 2015 kuulus 35% erametsamaast juriidilistele isikutele. Samas moodustasid juriidilised isikud 5% metsaomanike arvust. Juriidilistele isikutele kuuluva metsamaa keskmine suurus on 65,7 ha, kuid füüsilistele isikutele kuuluva metsamaa keskmine suurus on 6,4 ha. Vastavalt 2015. aastal läbi viidud erametsaomandi struktuuri uuringutele on metsomand liikunud füüsilistelt isikutelt juriidilistele isikute omandisse ning võib täheldada nii suunda metsaomandi jätkuvale koondumisele juriidilistele isikute kätte kui ka suurte metsaomanike metsaomandi suurenemist (kontsentreerumine). Väärtuslikum erametsamaa on koondumas mõne tuhande juriidilise isiku kätte tuues tulevikus eeldatavalt kaasa senisest aktiivsema metsamajandamise, kuna juriidilised isikud on metsamajanduslikel töödel u 1,8 korda aktiivsemad kui füüsilised isikud.

Metsaomandi koondumine kaotab Esimese Vabariigi ajast jäänud maaomandi järjepidevuse ning koos sellega eelkõige metsaomanikust linnainimese senise sideme maa ja loodusega. Mets on olnud eksistentsiaalne osa eestlaste ja eestlase narratiivist, nagu sellest on kirjutanud oma raamatutes näiteks Valdur Mikita. Tekitades toetuste, maksude vms-ga omandisuhete muutust toob see kaasa lisaks metsamajandamisele ja sellest saadavale tulule vaimset muutust, millega peame arvestama. Seetõttu ei saa metsamajandamises eraldi eesmärgiks võtta metsaomandi koondamist juriidilistele isikute kätte, vaid pigem tuleks panustada füüsilisest isikust metsaomanike aktiveerimisse. Viimasel kümnendil on juriidilistele isikutele kuuluva metsamaa pindala rohkem kui kahekordistunud, mis näitab juriidilistele isikute suuremat võimekust investeerida metsamaasse ning toota seal tulu. Metsaregistrisse kantud üle 50 ha metsamaaga kinnistud moodustavad 9,4% juriidilistele isikute metsamaast (5% füüsilistele isikute metsamaast). Juriidilised isikud on aktiivsemad nii raiel kui metsa uuendamisel. Juriidilistele isikute kavandatud raiemaht moodustas 58% ja füüsilisest isikust metsaomanike kavandatud raiemaht 42% aastal 2016. Toetustel on olnud oluline roll metsamajandamisele kaasa aitamises, juriidilised isikud on ka toetuste taotlemisel olnud pisut aktiivsemad. Kui metsa uuendamise toetust maksti aastatel 2007-2015 kokku 33 503 hektarile kogusummas 6,6 mln EUR, siis sh juriidilistele isikutele 47% ja füüsilistele isikutele 42%. Tuleb siiski märkida, et füüsilistele isikute aktiivsus on viimastel aastatel kasvanud nii toetuste taotlemisel kui sellega seonduvalt ka metsade majandamisel (nt metsa uuendusele makstud toetuses kolmekordistus füüsilistele isikute osakaal 21% lt aastal 2009 63% ni aastaks 2014).

- **Ebapiisav loodushoidlike tavade ning metsaga seotud Eesti rahvakultuuri traditsioonide õpetamine koolides**

Probleemi taust: Eesti inimeste pärimuslik loodustundmine väheneb. Talupojapärimuse ja esivanemate loodushoidlike tavade käsitlemist, tuleks senisest enam tutvustada, kaasates

Commented [I41]: Siin tahaks ka näha ausat statistikat. KAURI andmed on siin: https://keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/eesti_metsad_2017_v5_vaiksem.pdf ja Forest Europe andmed on siin: <https://www.foresteurope.org/docs/fullsoef2015.pdf> Väide vajab põhjalikumalt KAURI poolset selgitust kui „MCPFE kaitsekategooriad erinevad mõnevõrra Eestis kasutatavatest kategooriatest“ nagu on toodud KAURI materjalides.

Commented [KJ42]: Töörühmale selgituseks: kustutatud, kuna kirjeldatakse edaspidi lõigus. Kordamine.

Commented [KJ43]: Töörühmale selgituseks: Väide ei ole tõene. Meil ei ole ühtegi toetusmeedet, mis soosib metsaomandi koondumist firmade kätte. Toetust võivad saada nii füüsiline kui juriidiline isik, metsaühisud. 2015. aastal läbi viidud erametsaomandi struktuuri uuring (http://www.envir.ee/sites/default/files/erametsaomandi_struktuur_ja_kasutamine_2015.pdf) viitab, et kui vaadelda kolme siseriiklikku metsandustoetust, siis võrreldes 2010. aastaga on toimunud selge nihe füüsilisest isikust metsaomanike eelistamisele ning juriidilisest isikust metsaomanike toetuste maht on tuntuvalt vähenenud (2,5 korda). Tsitaat uuringust: Seda ei saa pidada isetekkeliseks arenguks, põhjuseks on pigem poliitiliste prioriteetide muutused, mille põhjal määratletakse nii konkreetsete toetuste kogumaht kui taotlemise kord (ka toetuse saamise kriteeriumid).

Commented [KJ44]: Töörühmale selgituseks: Ettepanek kasutada pigem selgelt sõnastatud hinnangut, kui üksikuid arve. Nii lisatud kui ka kustutatud osa on päris samast uuringust (http://www.envir.ee/sites/default/files/erametsaomandi_struktuur_ja_kasutamine_2015.pdf)

Commented [KJ45]: Töörühmale selgituseks: kustutatud, kuna see osa probleemikirjeldusest otseselt midagi lisaks ei anna ning teeb lihtsalt kirjelduse pikaks. Samuti ei ole osa sellest tõene, nagu eelpool kommenteeritud (metsaomandi koondumine toetuste tõttu). Probleem on juba piisavalt kirjeldatud.

sellesse tegevusse ka teisi ministeeriume, näiteks haridus- ja teadusministeeriumi, kultuuriministeeriumi. Samuti tuleks tegeleda senisest enam looduslike pühapaikude kui erakordse kultuuripärandi tutvustamisega, looduse ja majandusmetsa võrdlevaid te materjalide jagamisega, samuti ning püsimeetsanduse ja intensiivmetsanduse erinevuste tutvustamiseks jms. liiga vähe.

- **Looduslikud pühapaigad kõnetaksid tänapäeva kultuuris rohkem inimesi, kui neid tõlgendada läbi metsa ja tervise omavaheliste suhete aspekti**

Probleemi taust: 80-datel otsis Jaapan ideed, kuidas linnastuv ja loodusest kaugenev inimene taas metsa viia. Selle tarvis loodi üle Jaapani poolsada shinrin-yoku keskust, mille eesmärgiks oli ühendada jaapani rahvausust pärinev šintoistlik praktika tänapäevase teadusuuringute põhinev tervisekäitumisega. Katse ühendada iidne kultuur kaasaegse inimese maailmapildiga langes viljakasse pinnasesse ja tänapäeval on ilmunud kümneid raamatuid jaapani metsakümbeluse kohta, lisaks sadu teadusartikleid. Üks konkreetne lisaväärtus, mida selline projekt kaasa tõi, oli suur rahvusvaheline huvi metsa ja tervise seotud teadusuuringute vastu. Tänapäeval on metsa ja tervise suhete kohta avaldatud teadusuuringute lipulaevaks kujunenud Jaapan ja Lõuna-Korea, viimasel aastakümnel ka Põhjamaad. Seega võiks Jaapan olla mitme aspekti poolest metsa kultuuriliste ja sotsiaalsete külgede väärtustamisel Eestile huvipakkuvaks eeskujuks. Ka jaapanlastel võttis aega umbes kolmkümmend aastat (sama palju kulus aega ka Oskar Loooritsal), et luua olemuslik side metsamaastike ja rahvusliku eneskuvandi vahele. See on võimaldanud jaapanlastel tabada mitut kärbest ühe hoobiga: praktiseerida ühelt poolt oma vana kultuuri, teiselt poolt edendada kaasaegset tervisekäitumist ning viimaks kujundada sellest ka arvestatav rahvusvaheline märk. Kuna eestlaste ja jaapanlaste loodustunnetuses võib leida palju ühisjooni (näiteks looduse hingestatuse tajus), siis kõnetaks metsa teraapiline aspekt ka eestlasi. Eestlaste ja jaapanlaste sarnasel loodustunnetusel on selge põhjus: vanal eestil rahvausul on rohkesti ühisjooni vana jaapani rahvausu šintoisimaga. Mõlemad on animistlikud usundid, kus puuduvad kanoonilised tekstid ja valitseb sünkretistlik usupraktika.

Commented [KJ46]: Töörühmale selgituseks: Üritasime lõigu ümber sõnastada probleemi kirjelduseks (tegemist oli lahendustepanekutega).

2.4 Alusuuringus käsitletud teemade kokkuvõte

Alusuuringus käsitletud teemade kokkuvõte sisaldab ülikoolide teadlaste käsitlust Eesti metsanduse olulisematest teemadest. Parema jälgitavuse huvides on teemade kokkuvõttes kasutatud lähteülesandes kasutatud numeratsiooni.

Rahvusvahelised kokkulepped ja nendega arvestamine arengukava koostamisel

Säästva metsandusega seotud rahvusvaheliste metsapoliitiliste lepete ja otsuste sidumisel Eestiga on otstarbekas keskenduda eeskätt Euroopa metsade säästva majandamisega seotud protsessidele ning dokumentidele. ÜRO metsanduse strateegilise kava üldiste eesmärkidenä nimetatud metsade säästva majandamise, sealhulgas nende kaitse, taastamise, metsastamise ja metsa uuendamise nõuded on aktuaalsed ka Euroopas.

Eesti metsanduse arengukava 2030 koostamisel on otstarbekas lähtuda eeskätt Euroopa ministrite metsakaitse protsessi (*FOREST EUROPE*) käigus kokku lepitud jätkusuutliku metsamajanduse (*sustainable forest management*) definitsioonist ning põhiseisukohtadest.

Commented [KJ47]: Töörühmale selgituseks: See näide on küll ilus, kuid kui on võimalik, siis võiks probleemi selgitada/kirjeldada konkreetsemalt ja Eestile suunatult.

Kriteeriumite ja näitajate süsteemid on peamiseks vahenditeks metsade säästva majandamise määratlemiseks ja selle rakendamise soodustamiseks, pakkudes ühelt poolt asjakohast teavet metsapoliitiliste otsuste väljatöötamiseks ja hindamiseks, teiselt poolt aga riikliku metsapoliitika, mitmesuguste arengukavade ja -programmide tarbeks. Nende kasutamise abil on võimalik jälgida ja hinnata metsaressursi olemit ja arengutrende, teiselt poolt ka koostada võrreldavat aruandlust nii Euroopa kui ka piirkondlikul ja riigi tasandil.

I Jätkusuutliku metsanduse valdkonnaülesed teemad

1. Eesti metsanduse analüüs Forest Europe jätkusuutliku metsanduse kriteeriumide ja indikaatorite aruannete põhjal.

Metsavaru ja metsaökosüsteemide seisundi indikaatorid: kasvava metsa puidutagavara ja selle trendide analüüs on MAK 2030 koostamisel ilmselt üks põhiküsimusi, mis on aluseks mitmete teemade käsitlemisel ning seondub väga erinevate metsaökosüsteemi teenustega.

Ökoloogilised indikaatorid: kokkuleppe rahvusvahelisest tasandist tulenevalt on näitajad kõrge üldistustasemega ning raporteerimismetoodika ei välista subjektiivsust. Siseriiklikult ei ole indikaatorite detailsus metsamajanduse säästlikkuse üle otsustamiseks piisav.

1.2. Metsade pindala, vanuselise ja ruumilise struktuuri sobivus metsa erinevate funktsioonide täitmiseks.

Eesti metsade seisundi takseerimine ja seire ei anna piisavat infot metsade multifunktsionaalse seisukorra hindamiseks. Metsa majanduslike funktsioonidena nähakse valdavalt metsa puidulist/C-sidumise väärtust, vähe on aga infot ökoloogilisest, mitte-puidulistest, kultuurilistest ja sotsiaalselt väärtustest. Metsade struktuur on lihtsustunud ning metsa paljufunktsioonilisus vajab toetamist ja taastamist. Eestis on vähe alles jäänud looduslikus seisundis metsi, siiski on veel palju looduslähedase struktuuriga kujunenud majandusmetsi ajaloolise järjepidevusega metsamaal ning ajaloolistes pargimaastikes. Metsades väheneb jätkuvalt puistu suurstruktuuride sagedus (sh vanad bioloogiliselt väärtuslikud puud ja jämedamõõtmeline surnud puit) ning vaesub metsa mikroelupaigaline mitmekesisus. Mitte-puidulise tootesektori osa metsade majandusliku arengu raames pööratakse suhteliselt vähe tähelepanu. Selline ühefunktsionaalne metsakorraldamise praktika jätkumise ja puistu struktuuri optimeerimine puidutootmisele vähendab edaspidigi teiste ökoloogiliste rühmade elumust (metsade ökoloogilist funktsiooni) ja ohustab erinevate teiste metsaga seotud hüvede tulevikku. Asulates elavatele inimestele on looduslikus seisundis mets raskesti ligipääsetav ja nähtaval kohal on noored ja keskmise vanusega metsad, ning sellepärast on väherakendatud loodusemetsade kultuurilis-inspireeriv, hariduslik ja puhkeväärtus.

1.3. Jätkusuutliku metsanduse ökosüsteemiteenuste-põhise arengu eesmärgid ja ülesanded

Hetkel on olemas mõned loetelud Eesti metsa poolt pakutavatest ökosüsteemiteenustest (ÖST) ning need teenused on ka klassifitseeritud, kuid puudub ühiskondlik kokkulepe, missugused on prioriteetsed ÖSTid ning missugust metoodikat kasutades tuleks arvutada

nende rahalised väärtused. Metsa ÖSTide pakkumise ja nõudluse hetkeseis on tänaseks määratlemata ning kvaliteeti ei ole võimalik hinnata, kuna puuduvad nii hindamiskriteeriumid kui ka kvaliteedi mõõtmiseks kokkulepitud indikaatorid.

Hinnates metsakasvatustlike tegevuste mõju metsa ÖSTide pakkumisele ei arvestatud, et peale uuendusraiet moodustub uus kooslus, raiesmik, mis pakub metsaga võrreldes hoopis teistsuguseid teenuseid. Seetõttu näitavad hindamise tulemused, et uuendusraie vähendab oluliselt metsa kõigi teenusegruppide pakkumist, välja arvatud teadustegevuse ja keskkonnahariduse pakkumise teenuseid. Metsauuendustööd, hooldus- ja sanitaarraie üldjuhul suurendavad kõigi teenuste pakkumist. Maaparandussüsteemide rekonstrueerimine suurendab või jätab muutmata reguleerivate ja säilitavate ning varustavate teenuste pakkumise ning kultuuriliste teenuste pakkumist võib mõne teenuse osas vähendada. Metsateede ehitamine ja uuendamine metsa ÖSTide pakkumist üldjuhul ei mõjuta, kuid kultuuriteenuste pakkumist võib suurendada ning samal ajal vähendada metsa võimet puhverdada visuaalseid ebameeldivusi, müra, tolmu ja lõhnu.

14. Puidu kui taastuva ressursi energialajalälg ning asendusefekt

Kuna tuleb tagada metsa süsinikuvaru säilimine, siis LULUCF (maakasutus, maakasutuse muutus, metsandus) sektori kasvuhoonegaaside heide ei või ületada süsiniku sidumist riigi territooriumil. See aga määrab puidu jätkusuutliku kasutusmahu.

Süsinikku ei saa ladustada mitte ainult metsas kasvavas puidus ja mullas, vaid ka puittoodetes, mis hõlmavad kogu puitmaterjali, mis on raie käigus metsadest eemaldatud. Osa puittoodetes sisalduvast süsinikust sisaldub lühiaegselt, osa aga aastakümneid või sajandeid säilivates toodetes. Kuid otseselt puidus ladestunud CO₂ kogusest tulenev mõju on isegi väiksem kui nn. asendusefekt (*substitution effect*), kui puiduga asendatakse rauda, betooni jt. materjale või fossiilseid kütuseid. Kuigi metsas ja puittoodetes salvestunud süsiniku kogus aja jooksul suureneb, on sellega võrreldes asendusefekti mõju siiski oluliselt suurem.

15. Riiklike kohustuste täitmiseks vajalike piirangute rakendamise võimalused riigimetsades

Riiklike metsandusega seotud kohustuste täitmine on valdavalt seotud erinevate avalike hüviste tootmisega (looduskaitse, süsiniku sidumine, vee kaitse jm.). Selliste kohustuste täitmine sõltub kindlasti omandivormist, kusjuures teatud kohustuste (näiteks LULUCF) tagamiseks on just RMK-l oluline roll. RMK sisemised toimimismehhanismid ning LULUCF spetsiifilised leevendusmeetmed võiksid olla piisavad selleks, et tagada LULUCF riiklike kohustuste täitmist (reguleerides raieahtusid). Mitmete teiste avalike hüviste (sh. looduskaitse) osas on täna suurenev roll RMK-l, aga tegelikult puudub Eestis põhjalik ülevaade metsandusega seotud avalikest hüvistest ehk metsaökosüsteemi teenustest. Lisaks puuduvad analüüsid, et tagada nende teenuste kuluefektiivne pakkumine. Näiteks puudub meil teadmine sellest, kuidas erametsaomanikud ise vabatahtlikku looduskaitset rakendavad. Ühiskondlikust seisukohast vaadatuna pole niivõrd oluline kas hüvist toodetakse riigi- või

erametsamaal, vaid pigem see, et seda tehakse kvaliteetselt, piisavas mahus ja kuluefektiivselt.

II Metsanduse tugeva seose hoidmine kultuuri ja kogukonnaga

II 1. Avalikkuse seisukohad: probleemid, mis vajavad metsanduses lahendamist

Metsanduspoliitika üle toimub juba mitu aastat terav debatt nii meedias, huvirühmade kohtumistel kui igapäevastes inimeste aruteludes. Selleks, et kaasata laiemat avalikkust metsanduse arengukava probleemipüstituse koostamisse, analüüsi kahe aasta jooksul Eesti ajakirjanduses juba ilmunud sõnavõtte, tehti internetiküsitlus, millele vastas 566 inimest ning korraldati Eesti eri piirkondades kolm kogukonnapõhist arutelu kohalike inimestega. Tõstatatud probleemidest tehti kvalitatiivne kokkuvõtte järgides põhimõtet, et huvirühmade eriarvamused peavad säilima.

Erinevate kaasatud rühmade ühiseks sõlmküsimuseks on kogukondliku kaasarääkimise ja kokkuleppimise praktika puudumine metsaste alade kujundamise ja kasutamise üle; ülevaate puudumine sellest, millised mittepuidulised hüved üldse väärivad kusagil tähelepanu ning eraomaniku õiguste piiramise hüvitamiskeemide puudulikkus. Nende lahendamata jätmisel kasvavad kohalike elanike ja metsaomanike vahelised konfliktid ning metsaomanike ja -ettevõtete rahulolematuse oma võimalustega saada metsast majanduslikku kasu. Ohtu võivad sattuda ka oluliste ökosüsteemiteenuste kättesaadavus, inimeste harjumused metsas käia või julgus selle hüvesid kasutada, pühapaikade ja kultuurilise mälu säilimine, metsaomaniku majanduslik toimetulek, tervisliku elukeskkonna säilimine, ökoloogiliste väärtuste ja maastiku järjepidevus, rohevööndit toetavate metsandusteenuste niši areng.

Metsaomanikke häirib majandamisel kohatine reeglite või nõuete (kaitsekorralduskava, metsahoolduse toetused, jm) jäik tõlgendamine oludes, mis vajaksid kaalutusotsust. Selliseid otsuseid järgivate tegevustega kaasnevad soovimatud kõrvalmõjud. Looduse pärast muretsesjad ei ole rahul võimalustega käsitleda metsa ökosüsteemi ruumiliselt, vanuselisel ja liigiliselt terviklikult ja pika perspektiiviga. Mõlemad (mh kattuvad) rühmad ei ole rahul metsa loodusväärtuste inventeerimise kvaliteediga. Erinevaid huvirühmi häirib erametsade vähene uuendamine ja hooldus ning metsatöödel metsa või esteetilist pilti kahjustavate metsatöövõtete kasutamine.

Osad metsaomanikud ei ole rahul metsaomanike tugisüsteemi, toetuste jagunemise ja õigustega (metsamaa ja metsa müügi erinev maksustamine, eraisiku tulumaks, metsamaa maamaks, toetuste maksustamine, era- ja juriidiliste isikute ning suur- ja väikeomanike, ka piirinaabrite ebavõrdne kohtlemine raieõiguse saamisel, omanike ebavõrdne toetamine ühistu suurusest sõltuvalt, istikute kättesaadavus, väikemetsa omanike vähene kaitse vahendajate eest, väikestele kinnistutele sobiva metsatehnika vähene kättesaadavus, erametsa uuenduste ja raiete kohta andmete esitamise kohustuse puudumine, sunnimeetmete puudumine erametsa uuendamiseks jms).

Metsaettevõtjaid ja -töötajaid häirib RMK roll metsatööde ja puiduturu konkurentsitingimuste kujundamisel: hangete madal hind riigimetsa ülestöötamiseks toob kaasa metsatöölise konkurentsivõimetu töötasu või halvema tööde kvaliteedi, pikaajalised lepped puitu kasutavate ettevõtetega langetavad konkurentide puidumaterjali hinda, hangetes loeb pakkujad madalaim hind. Puidu kasutamise valdkonnas toovad kaasatud välja vajaduse edendada puidu siseriiklikku väärimist ning tagada tööstuse tooraine ühtlase pakkumise.

III Metsade tootlikkuse, tervisliku seisundi, elujõulisuse, loodusliku mitmekesisuse, kliimamuutusega kohanemise ning pikaajalise puidulise ja mittepuidulise kasutamise tagamine

III 1. Metsade tervislik seisund ja seda mõjutavad olulisemad tegurid

Tänapäeva ökoloogiline metsakaitse põhineb eelkõige metsamajanduslike võtete ja ennetusabinõude rakendamisel. Seega, on oluline kahjustuste õigeaegne avastamine, liikide täpne määramine ja registreerimine. Eesti osaleb üle-euroopalises metsaseire programmis, millele seatud ülesannete hulgas on ka metsakahjurite leviku kindlakstegemine, jälgimine ja analüüs. Sellest üksi aga ei piisa, sest kahjustuskolled tekivad enamasti mitte seirepunktides vaid ka mujal. Seaduse järgi on metsade seisundi ja kahjustuste esinemise jälgimine metsaomaniku kohustus, mille täitmisega paraku ei tulda toime ei riigi- ega erametsas. Keskkonnaagentuuri koostatud ülevaated metsade seisundist ja kahjustajate esinemisest on üsna pealiskaudsed ega peegelda tegelikku olukorda metsas. Ametlikud andmed näiteks ei kajasta invasiivsete patogeenide ja kahjurite esinemisest ega kahjusid. Kuid viimaste aastate uue tendentsina on meil täheldatud mitmete putukkahjurite esmakordseid hulgisigimisi ja patogeenide kahjutusi, mis varem on esinenud üksnes lõunapoolsetes piirkondades. Puudub süsteemne seire ja hinnangud imporditud metsa- ja haljastuse istutusmaterjali kohta, kuid selline bioloogiline materjal on kõrge riskiga invasiivsete patogeenide ja kahjurite levitamisel. Lisaks imporditakse Eestisse lõunapoolsete piirkondade puude järglasi (nt jalakad haljastusele), need enamasti ei sobi meie tingimustesse, kuid võivad levitada patogeene. Seega, mõtestatud tegevus ja kahjude ennetamine on kordi odavam kui hilisem likvideerimine. Kompetentse metsakaitsepersonalit vahesus on siinkohal tõsiseks probleemiks.

Juuremädanikud on teada tõsine probleem, kuid Aastaraamat "Mets 2016" andmetel on juuremädanikest tingitud kahjustusi 2016. aastal kokku vaid 759,2 ha. Juuremädanike hinnangud on kaugel tegelikust olukorrast metsas, kahjud on kordi suuremad. 2016. a hinnati ulukikahjustusi ametlikel andmetel üle 2600 ha ning 2014. oli kahjustusi enam kui 5500 ha. Ulukikahjude tõhusam ennetamine on hädavajalik.

III 2. Eesti metsade süsinikubilanss ja selle dünaamika

Boreaalsed ning hemiboreaalsed metsad on efektiivsed süsiniku (C) sidujad ja neis nähakse potentsiaalseid kliimamuutuste leevendajaid. Seetõttu on metsade süsinikubilanss aktuaalne valdkond, metsa paljude funktsioonide kõrval tuleb arvestada ka nende C sidumisvõimega. Samuti on riigil rahvusvahelised kohustused raporteerida oma metsade süsinikuarude muutustest mitmete programmide raames. Adekvaatsed teadmised metsade C varudest ja C sidumisest on eespool toodule aluseks. Kuigi viimase kümnendi jooksul on teadmised Eesti metsade C varudest ja C sidumisest tänu mitmetele uuringutele oluliselt täienenud, jääb siiski jätkuvalt probleemiks andmete vahesus, olemasolevad teadmised ei kata meie metsade suurt varieeruvust.

Metsade süsinikubilansi teise aspektina tuleb arvestada majandamise mõju nende C sidumisele. Seniste uurimistulemuste põhjal aitab säästlik ning jätkusuutlik metsade majandamine kaasa efektiivsemale süsiniku sidumisele. Süsinik seotakse metsaökosüsteemis ja hiljem osa sellest talletatakse pikaealistes puittoodetes. Kuid vastavaid uuringuid on Eestis läbi viidud väga vähe ja mitmete metsamajanduslike tegevuste mõjuhinnangud C ringele puuduvad üldse.

Eesmärgiks peaks olema teadusuuringutel põhineva Eesti metsade süsinikumudeli koostamine ja erinevate metsamajanduslike tegevuste mõju selgitamine metsade C sidumisele ja varudele.

III 3. Geenireservimetsade pikaajaline kasutamine

Eestis eraldati 1985. aastal 10 ala kogupindalaga 3540 ha geenireservimetsadeks, sh 1 arukase ala (417 ha), 5 hariliku kuuse ala (1158 ha) ja 4 hariliku männi ala (1965 ha). Toonaste eeskirjade põhjal nähti ette, et nii männi, kuuse kui arukase kohta peaks olema a 6 geenireservimetsa (kokku 18) ehk arvuliselt täideti plaanist alla poole. Riigikorra muutuse ja muude põhjuste tõttu oli aastaks 2009 geenireservimetsade ainsaks juriidiliseks taustaks RMK peadirektori käskkirjad ja nende põhjal geenireservimetsade pindala 1686 ha. Samal aastal RMK poolt tehtud inventuuri ja analüüsi põhjal sobis neist aladest geenireservimetsaks 1154 ha. Nii Eesti Metsanduse Arengukavas aastani 2010 kui samas dokumendis aastani 2020 on prioriteediks seatud uute geenireservimetsade valimine kuid reaalsuses selleni jõutud pole. Geenireservimetsadel puudub seadusandlik taust, samuti ei ole olemas ei strateegiat ega laiapõhjalist kokkulepet selle kohta, kuidas metsapuude geneetiliste ressursside säilitamine *in situ* peaks Eestis toimuma. 1985. aasta strateegiline lähenemine oli, et Eestis peaks olema harilikul männil, harilikul kuusel ja kaseliikidel 3 geenireservimetsa rannikuvööndis ja sama palju mandrivööndis, alade suurus 200 – 500 ha okaspuude ja 100 – 400 ha lehtpuude puhul. Teiste puuliikide *in situ* säilitamist sel viisil oluliseks ei peetud. 2011. aastal lõppes EMÜ-s KIKi finantseeritud projekt (Metsageneetiliste ressursside säilitamise strateegia ning metsakultiveerimismaterjali tootmise ja kasutamise strateegia lähteülesannete koostamine ning täiendavate vajakute kaardistamine) ja selle aruandes tehakse ettepanek rakendada geneetiliste ressursside säilitamist *in situ* lisaks kuusele, männile ja arukasele ka sanglepale ning kõvalehtpuudele kuid seda väiksematel aladel kui 1985. aasta eeskirjades ette on nähtud.

III 4. Okaspuupuistute osakaal, selle muutus ja seos elurikkusega

Keskkonnaagentuuri andmetel on okaspuuenamusega puistute kogupindala ja osakaal 2017. aastaks võrreldes 1988. a vähenenud. Sajandivahetusega võrreldes on okaspuistute kogupindala stabiliseerunud, osakaal aga vähenenud. Peamine põhjus: viimasel veerandsajandil on erametsades rajatud vähe okaspuukultuure, osakaalu on mõjutanud ka endistele põllumaadele tekkinud lehtpuistud. Eesti metsade elurikkust võib ohustada küpsete kuusikute osakaalu vähenemine. Okasmetsad on lehtpuumetsadest vähesema, aga spetsiifilise elurikkuse kandjad.

Okaspuude kultiveerimisega pannakse alus okaspuuenamusega segapuistute moodustamiseks. Segapuistud on looduslike häiringute suhtes vastupidavamad kui puhtpuistud ja neil on rohkem võimalusi kliimamuutustega kohanemiseks.

Lageraie asemel on võimalik senisest enam kasutada turberaie ja valikraie. Alternatiivseid raieviise senisest edukamalt võimaldavad muudatused viidi 2016 metsaseadusse ja metsa majandamise eeskirja. Kehtima hakkasid need majandusmetsade suhtes, vajalik on leevendada kehtivaid turberaie ja valikraie kriteeriume piiranguvõõndi metsades, et soodustada okasmetsade edukat looduslikku uuenemist.

III 5. Lageraiepõhise metsamajanduse ohud elustikule ja teistele ökoloogilistele funktsioonidele ning nende leevendamise võtted

Eesti metsade majandamine on lageraiepõhine: aastatel 2012–2016 tehtud uuendusraiate u. 161 000 ha-st moodustasid lageraied 93%; samal perioodil tehti valikraieid u. 320 ha. Lageraiepõhise metsanduse (LPM) keskkonnamõju ja võimalusi seda leevendada on maailmas (ka Eestis) palju uuritud; LPM kombineerimine turberaie ja püsimeetsandusega on aktiivse uurimise faasis. Uuringud näitavad, et LPM ohud elustikule on seotud paljude protsessidega: peamised on elupaikade ja populatsioonide lokaalne hävimine ning ökoloogiliste seoste muutused, tulenevalt raiehäiringust, sellele järgneva suksessiooni laadist ja mitmetest sekundaarsetest mõjudest. Maastikes moodustuvad liitunud puistute ja raiesmike mosaiigid, kus raiesmikel on ühtaegu spetsiifiline ökoloogiline roll (sh mõnede ohustatud liikidele) ja riskid. Enamik negatiivseid mõjusid tugevnevad metsakasvatuse intensiivistudes ja raiemahtude suurenedes; need tulenevad nt lühemast raieringist, väiksemast põlispuude ja kõdupuidu hulgast, ulatuslikest raiesmikest, märgalade kuivendamisest, teedest jne.

LPM olemasoleva leevendusmeetmena on kesksed säilikpuude hulk ja kvaliteet, millest kummagi osas on Eestis potentsiaal alakasutatud (nt. u. 40% säilikpuudest ei täida efektiivselt eesmärki). Puuduv meede on teiste metsandussüsteemide lisamine maastikes, sest LPM ei taga ka koostoimes rangelt kaitstavate alade ja säilikpuudega kõigi metsaliikide elujõulisust. Peamine probleem tuleneb intensiivse LPM tingimustes ühetaolisest puistuarengust ja majandatavate metsamaastike homogeniseerumisest.

III 6. Metsamajandamise mõju mullakvaliteedile ja produktiivivõimele.

Ilmselt kasvab tulevikus nõudlus energiapuidu järele. Üks võimalus selles on raiejäätmete kogumine raielankidelt. Oluline on seejuures teada, kas raiejäätmetega äraviidavad toitainete kogused on ohuks metsamuldade pikaajalisele vaesumisele, mis võib kajastuda metsamulla produktiivsuse languses.

Valdavalt on raiejäätmetes olevad toitainete kogused sedavõrd väikesed, et nende äravedu raielangilt ei kahjustaks mulla toitainete tagavarasid, seda eriti juhul, kui okstelt on varisenud okkad ja/või lehed. Lisaks võib kuivades kasvukohtades aastateks mahajäetav ja kuivav

puitmaterjal olla tuleohtlik. Kändude juurimist energia tootmise eesmärgil peetakse üldiselt mõistlikuks, kui selle käigus ei tekitata märkimisväärsed mullakahjustusi. Muutuva kliima tingimustes muutub raieööde läbiviimine külmumata mullaga ilmselt üha tavapärasemaks. See toob endaga suure tõenäosusega suurenevaid mullahäiringuid (roopad, muldade tihendamine ja seeläbi mulla õhu- ja veerežiimi muutumine, jne). Väliskirjandusest leiab ohtrasti selles teemavaldkonnas läbi viidud uurimusi, kuid Eestis hetkel mullahäiringute pikaajalist mõju mulla funktsioneerimisele ja metsade produktiivsusele käsitlevad uurimused sisuliselt puuduvad, mis on samas väga töömahukad ja meetodiliselt keerulised.

Commented [I48]: Vaja viidet, kes peab üldiselt mõistlikuks.

IV Metsanduse sotsiaal-majandusliku rolli teadvustamine ja jätkusuutikkuse tagamine

IV 1. Jätkusuutliku metsamajanduse eesmärgid ja ülesanded biomajanduse arendamisel

Metsamajanduse eesmärk on taastuva biomassi ja metsade ökosüsteemiteenuste jätkusuutlik pakkumine. Eesti biomajanduses on kvantitatiivsed eesmärgid seatud taastuvenergeetikas, kus eesmärkide täitmiseks kasutatakse ca 7 mln m³ puitset biomassi. Kogus sisaldab ümarpuitu ja raiejäätmeid, mittemetsamaalt saadavat puitu ja puidutöötlemise jäätmeid. Energiapoliitika soosib ja samal ajal LULUCF süsinikuarvestuse reeglid ei soosi puidu kasutamist taastuvenergeetikas. Erinevalt taastuvenergia tootmisest ei ole nt mehaanilise puidutöötlemise mahu osas riiklikke kohustusi.

Kuna riigid peavad metsamajandamise süsinikuheitmete võrdlustaset andmete ja meetodikate täpsustamisel ning täiendavate süsinikuallikate/-talletajate arvestusse võtmisel jooksvalt korrigeerima, on hädavajalik, et neil oleks endil olemas arvutuseks vajalik meetodika ja mudelid ning teadmised nende mudelite kasutamise kohta.

Ettevõtted hindavad aasta 2019 puiduvajaduseks 10 mln tm ümarpuitu. Enim kasvab jäme- ja peenpalgi ning puitkütuste tootmiseks vajaliku puidu vajadus. Ettevõtjatel on ootus, et metsavaru iseloomust tulenev potentsiaalne puidukasutusmaht realiseeritakse.

IV 2. Metsa- ja puidusektori roll tööhõives, senised trendid ja tulevased võimalused

Metsa- ja puidusektoris oli aastatel 2000 – 2017 hõivatud keskmiselt 27,3 tuhat töötajat, neile lisanduvad ka teadmata arv mööblitööstustes puitmööbli tootmisega hõivatud inimesi. Viimastel aastatel on tööhõive vähenenud, aastaks 2017 oli kogu sektoris hinnanguliselt tööga hõivatud 23,7 tuhat töötajat, sealhulgas metsamajanduses ja metsavarumises 5,3 tuhat, puidutoodete tootmises 17,6 tuhat ning paberi ja paberitoodete tootmises 0,8 tuhat töötajat. Enamus sektori töötajatest on tööalal alaliselt, ajutiste töötajate keskmine osakaal on olnud 11,0% metsamajanduses ja varumises ning 2,7% puidu ja paberitööstustes. Sektoris domineerivad meessoost töötajad, seda eriti just metsamajanduses (87%), puidu ja paberitööstustes on viimastel aastatel naiste osakaal suurenenud 35%-ni. Haridustaseme järgi on kõige rohkem 2. haridustaseme töötajaid. Metsamajanduse ja metsavarumise valdkonna näivproduktiivsuse (raieaht töötaja kohta) keskmine tase aastatel 2011– 2016 oli Eestis 1464 m³/töötaja, 2015.a. andmetel oli Eesti Euroopa riikide pingereas kuuendal kohal

IV 3. Senine ja metsasektori pikaajaliseks arenguks vajalik metsamajanduslike ja infrastruktuuriinvesteeringute ning investeeringutoetuste maht

Metsamajanduse pikaajalise tulususe säilitamiseks, aga ka mittepuiduliste hüvede pakkumise toetamiseks on vajalikud infrastruktuuri korrashoid ja investeeringud. RMK 2017.a andmete põhjal kulus infrastruktuuri hooldamiseks 5,6 mln eurot (5,4% kännurahast) ja investeeringuteks 18,5 mln eurot (18% kännurahast).

Puuduvad andmed, kui palju investeeritakse praegu erametsades oleva kuivendussüsteemi ja teede hooldamisse, rekonstrueerimisse, ehitamisse. Investeeringu koguvajaduse suuruseks hinnati 2014.a (Linkfor, 2014) 455 mln kuivendussüsteemi ja 317 mln eurot teedevõrku. Arvestades rekonstrueerimise tsükliks 25..30 aastat, on ligikaudne aastane investeeringuvajadus erametsa infrastruktuuri 25..30 mln eurot aastas.

IV 4. Metsamajanduse tulu ja kulude ülevaade

Eestis on raietest teenitav kännuraha praeguste raiemahtude juures ca 205..220 mln eurot aastas. Sellest tulust rahastatakse metsakasvatustööd, mille maksumus on ligikaudu 15% kännurahast.

Metsamajanduse tulu saadakse ennekõike puidu müügist, sageli moodustab see kogutulust üle 95%. Mittepuiduliste hüviste turu suurust (käivet) on väga raske hinnata, sest usaldusväärsed andmed puuduvad. RMK 2017. aasta eelarves moodustas külastuskorraldusest ja metsanduse muudest teenustest kavandatud tulu ca 0,5% puidu müügist saadud tulust.

Teiste valdajate metsades tehakse võrreldes riigimetsi majandava RMKga märkimisväärselt vähem metsakasvatustööd, kuigi puidumüügist saadav tulu seda võimaldaks. Riigimetsas kasutatakse võrreldes erametsaomanikega oluliselt suuremat osa tuludest metsakasvatustöödeks, tagamaks metsast saadavate hüvede pikaajaline pakkumine.

Uurimused näitavad, et mida väiksem on metsaomand, seda madalam on omanike motivatsioon kasutada metsa tulu teenimiseks. Omanikud, kelle mets on olnud pikka aega talu osa, nende emotsionaalne side omandiga on tugevam. Niinimetatud „kodu“ motiiviga metsaomanikud ei pruugi üldse oma puistusid raiuda, isegi väga soodsa turusituatsioon korral. See rühm metsaomanikke pakub metsa kui keskkonnateenust.

Eestis on metsamajandus kasumlik, riigimetsa majandamine on isetasuv. Ennekõike puidutulust rahastatakse ka teisi, metsa ja metsamajandusega tihedalt seotud tegevusi. 2017. aastal kasutas riik võimalust omanikutulu välja võtta 22,5 mln eurot, mis oli 21,9% müüdüd puidu kännurahast.

Metsamajanduse ja puidutöötlemise agregeeritud lisandväärtus on Eestis 1 m³ puidu kohta Soomega samal tasemel (78 eurot m³ kohta), metsanduses tervikuna, kus olulise osa annab keemiline metsatööstus, aga jääme nii Soomest kui Rootsist märkimisväärselt maha. Olemasolevate uuringute ja andmete põhjal on 10 mln m³ metsakasutuse mahu juures

hinnanguline tulu ja kasu struktuur järgmine: metsaomanikud teenivad 220 mln eurot puidutulu, metsamajanduse ja edasise puidutöötlemise baasil loodud lisandväärtus on ca 710 mln eurot, riigile laekub 140 mln eurot makse.

3. Arengukava üldeesmärgid

Võttes arvesse metsanduse probleemikirjeldusi, sõnastati töörühma täiskoosseisulisel koosolekul järgnevad metsanduse arengukava üldeesmärgid:

- 1. Metsade kasutamine on võimalikult mitmekülgne, vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele, aitab leevendada ja kohaneda kliimamuutustega ning tagab sotsiaalselt tasakaalustatud elu- ja majanduskeskkonna ning metsaelustiku heaolu.**
- 2. Kaasaegne haridussüsteem ja metsateadus, samuti selgelt mõistetav ja avalikkusele kergelt kättesaadav metsanduslik teave suurendavad ühiskonna teadlikkust jätkusuutlikust metsandusest ning tagavad puidu maksimaalse väärimise ja targa puidukasutuse.**

Commented [KJ49]: Töörühmale teadmiseks: tegemist on juunikuu töörühma kohtumisel sõnastatud 6 sisueesmärgi sõnastuse MO koondiga. Lõplikku sõnastust arutame suures töörühmas septembris.

4. Arengukava seosed teiste arengudokumentidega

4.1 Arengukava seos riigi eelarvestrateegia tulemusvaldkondade eesmärkidega

Metsandus ja metsanduse arengukava aastani 2030 on metsasektori ulatuse ja selle väärtusahela kaudu horisontaalselt seotud järgmiste riigi eelarvestrateegias määratud tulemusvaldkondade eesmärkide täitmisega:

2.2. Ettevõtlus ja innovatsioon

Tootlikkus töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on tõusnud 80%-ni.

2.3. Transport

Eesti transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestel moel.

2.4. Infoühiskond

Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

3.1. Riigivalitsemine

Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine.

16. Kodanikuühiskonna arendamine

Teotahtelised kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud.

10.1. Teadus

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärk on luua soodsad tingimused tootlikkuse ja elatustaseme kasvuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks.

10.2. Haridus

Kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väarika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus.

11.1. Kultuur

Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

14. Keskkond

Vastutustundliku suhtumise kujundamine loodusesse ning Eesti inimestele puhta ja looduslikult mitmekesise elukeskkonna tagamine.

6. Energeetika

Mõistliku hinna ja kättesaadavusega ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus.

3.2. Regionaalareng ja maaelu

Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus.

7.1. Tööturg

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu.

7.3. Tervis

Eesti inimeste tervena elatud eluiga on kasvanud

4.2 Arengukava seosed teiste strateegiadokumentidega

Metsanduse arengukava koostamisel tagatakse eesmärkide ja tegevuste kooskõla pidevalt uuendatava Eesti konkurentsivõime kavaga „Eesti 2020“ ning teiste laiapõhjaliste arengukavade ja poliitikatega, sh koostamisel oleva Eesti 2035 kava. Koostatav metsanduse arengukava aastani 2030 moodustab metsi puudutava osa tulevasest Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakavast.

Eesti metsapoliitika

Metsanduse arengukava oluline alus on **Eesti metsapoliitika** (1997). Eesti metsapoliitikast tulenevalt on metsanduse arengul kaks lahutamatu ja teineteisest tulenevat üldeesmärki:

- 1) säästlik (ühtlane, pidev ja mitmekülgne) metsandus, mille all mõeldakse metsade ja metsamaade hooldamist ja kasutamist sellisel viisil ja sellises tempos, mis tagab nende bioloogilise mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime, elujõulisuse ja potentsiaali praegu ning võimaldab ka tulevikus teisi ökosüsteeme kahjustamata täita ökoloogilisi, majanduslikke ning sotsiaalseid funktsioone kohalikul, riiklikul ja globaalsel tasandil;
- 2) metsade efektiivne majandamine, mille all mõeldakse kõigi metsaga seotud hüvede ökonoomset tootmist ja kasutamist nii lühi- kui ka pikaajalises perspektiivis.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030

Metsapoliitikas rõhutatud metsade mitmekülgse kasutamise kontseptsiooni toetab ka **Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030** (2007). Keskkonnastrateegia alapunkt 5.1.4 „Mets“ eesmärk on metsakasutuses ökoloogiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike vajaduste tasakaalustatud rahuldamine väga pikas perspektiivis

Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“

„Eesti 2020“ (2018) rõhutab, et Eesti looduslikud tingimused toetavad metsa- ja põllumajandusmaa kasutamise tõhustamist, mis loob eeldused taastuvressursside edasiseks väärimdamiseks ja kasutamiseks toiduainete- ja puidutööstuses ning energeetikas. Kava kohaselt tuleb metsa kasvupotentsiaali säilitada ning puidu kui taastuvressursi kasutuselevõttu kestliku kasutusmahu piires lihtsustada – soodustada suurema juurdekasvuga uue metsapõlve saamiseni viivaid uuendusraieid küpsetes majandusmetsades ning toetada sellele järgnevat metsa uuendamist ja kasvatamist. Metsade loodusväärtusi kaitstakse ning vastavalt nende olemasolule ja seisundile ajakohastatakse pidevalt kaitstavate alade olemit ja kaitsemeetmeid.

Kava suunab valdkonna teadus- ja arendustegevust otsima lahendusi, kuidas Eestis taastuvressurssi efektiivselt majandada ning olemasolevat biomassi väärimdada ehk toota sellest võimalikult suure väärtusega tooteid. Kava kohaselt tuleb ehitussektoris soodustada olerusringipõhist lähenemist. See tähendab eelkõige hoonete ehitamist ja rekonstrueerimist energiatõhusalt, ehitamisel taastuvate ja säästvate materjalide kasutamist ning ehitiste lammutamisel tekkinud jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu soodustamist.

Et tagada pikaajaline varustus ökosüsteemiteenustega ja soodustada uute ettevõtlusvõimaluste loomist, eriti maapiirkondades, tuleb kava kohaselt ökosüsteemide pakutavaid teenuseid majanduslikult õigesti väärimdada. Ökosüsteemide säilitamiseks ning taastamiseks tuleb kava kohaselt toetada investeeringuid kaitstavate liikide ja elupaikade säilitamiseks ning taastamiseks. Samuti peab kava oluliseks ökosüsteemiteenuste väljasegitamise metoodika väljatöötamist ja ökosüsteemiteenuste hindamist nende majanduslikku väärimdust arvestavate ettevõtlusvõimaluste loomiseks.

Eesti kliimapoliitika põhialused aastani 2050

Kliimapoliitika põhialuste (2017) kohaselt soodustatakse kodumaiste taastuvate energiaallikate järk-järgult laiemat kasutuselevõttu lõpptarbimise kõigis sektorites, pidades silmas ühiskonna heaolu kasvu ning vajadust tagada energiajulgeolek ja varustuskindlus. Soodustatakse kodumaiste bio- ning teiste taastuvenergiaressursside laialdast kasutuselevõttu nii elektri- ja soojusenergia tootmisel kui ka transpordikütustena.

Kliimapoliitika eesmärgistab metsade juurdekasvu ja süsiniku sidumise võime suurendamise tootliku ja kestliku metsamajandamisega ning pikas perspektiivis metsade süsinikuvaru säilitamise. Poliitika kohaselt suurendatakse majandatava metsamaa tootlikkust peamiselt hooldusraie, puistute õigeaegse raie ja metsa kiire uuendamise kasvukohatüübile sobilike puuliikidega. Majandatavates metsades rakendatakse paindlikke ja puistute kasvupotentsiaalset sõltuvaid raievanuseid, arvestatakse säästva metsanduse põhimõtete ja hoolitsetakse elurikkuse säilitamise eest.

Kliimapoliitika rõhutab puidukasutuse järjepideva edendamise ning süsinikuvaru suurendamise vajadust puittoodetes ja ehitistes, asendades sel viisil taastumatute loodusressursside kasutamist. Poliitika peab oluliseks kodumaise puidu kasutuse arendamist ja tootmist, näiteks ehituses puidu kasutuse suurendamist. Poliitika kohaselt soodustatakse

senise metsamaa pindala säilimist ning teistes maakasutuse kategooriates eelistatakse süsiniku sidumise suurendamise ja heite vähendamise võtteid. Jälgitakse ja planeerimisel arvestatakse maakasutuse sektori trende.

Kliimapolitiika suunab metsanduse ja maakasutuse sektoris eelistatama teadus-, arendus- ja innovatsioonisuundi, mis aitavad suurendada süsiniku sidumist ning leida alternatiivseid puidukasutusviise.

Energiamaajanduse arengukava aastani 2030

Energiamaajanduse arengukava (2017) kohaselt annab puit, sh metsatööstuse ja puidutööstuse jäätmed, olulise panuse Eesti kütusemajandusse. Madalakvaliteedilisel puidul ja puidutööstuse jääkidel on kasvav roll nii soojuse- kui ka elektrienergia tootmisel. Eesti energeetikas kasutatav puit hangitakse valdavalt Eesti metsadest, kuid seoses taastuenergeetika arenguga on puitkütustest (pelletid, puiduhake jms.) saanud maailmaturul kaubeldavad tooted, mille hind kujuneb globaalse nõudluse ja pakkumise tasakaalupunktis. Arengukava viitab ka võimalusele, et puidu kasutamise kasv energeetikas võib mõjutada negatiivselt metsandussektori sidumisvõimet ja kasvuhooonegaaside heitkoguseid ning sealt tulenevalt ka Eesti võimalusi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ning rahvusvahelisel kasvuhooonegaaside heitkoguste turul osalemist.

Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“

„Säästev Eesti 21“ (2005) on Eesti riigi ja ühiskonna arendamise strateegia 2030. aastani, sihiga ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega. Strateegia selge fookus on Eesti jätkusuutlikkus.

Strateegia kohaselt peavad keskkonnakasutuse väärtushinnangud lähtuma eelkõige ökoloogiliselt tasakaalustatud elukeskkonna säilitamise vajadusest. Traditsiooniliste maakasutusviiside (põllu-karjamaad, mets) arengut soositakse regionaalpoliitika kaudu.

Strateegia rõhutab, et ühiskond, olles ökosüsteemi osa, peab võtma vastutuse ökosüsteemide harmoonilise arendamise eest. Eesti tasakaalustatud jätkusuutliku arengu eelduseks peab olema kõikide ühiskonnakihtide loodusteadusliku mõtteviisi süvendamine.

Strateegia rõhutab, et Eesti peab tegelema tootearendusega suundades, mida toetab meie keskkonnatingimustest ja -väärtustest lähtuv ressurss. Strateegia kohaselt on Eesti loodusressurss oluliseks allikaks vahendite leidmisel tänaste sotsiaalprobleemide lahendamisel ja heaolu kasvu kindlustamisel.

Strateegia peab oluliseks Eestis välja töötada majanduslikult ja ökoloogiliselt optimaalsed loodusressursside kasutamisskeemid.

Strateegia rõhutab vajadust alustada diskussiooni ja uuringuid kaitsealuste territooriumide paiknemise ja ulatuse osas.

Looduskaitse arengukava aastani 2020

Looduskaitse arengukava (2012) seisukohast on olulisim põhimõte, et puitu varutakse viisil ja ulatuses, mis tagab metsade elustiku mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime,

elujõulisuse ning potentsiaali praegu ja ka tulevikus. Ilma looduskaitsete piiranguteta majandatavates metsades kaitstakse metsaseaduse alusel vääriselupaiku, kus ohustatud või haruldaste metsaliikide esinemise tõenäosus on suur. Majandatavates metsades on oluline täiendavate, metsaelustiku säilimist toetavate, piirangute järgimine metsa majandamisel, nagu seemnepuude, elus ja surnud säilikuude (elustikupuude) jätmine, monokultuurpuistute vältimine, metsade väetamisest loobumine, ohtlike taimekaitsevahendite (glüfosaatide) mittekasutamine, uute kuivendussüsteemide rajamise vältimine.

Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015-2020

Eesti looduslike pühapaikade arengukava (2015) kohaselt piisava teabe puudumine või informatsiooni vähene kättesaadavus ei võimalda kohalikes, maakondlikes ja riiklikes arengukavades ning planeeringutes looduslike pühapaikadega piisavalt arvestada. Pühapaikadega seotud teabe vähene kättesaadavus on takistuseks nendega arvestamisel pärandkultuuri objektidega seotud põllumajanduslike ja erametsanduslike toetuste taotluste hindamisel, metsateatiste menetlemisel ja muude pühapaiku puudutavate haldustoimingute korraldamisel. Keskkonnakasutuse säästlikuks juhtimiseks, sh kohaliku kultuuripärandi hoidmiseks, vajavad kohalikud omavalitsused ja teised ruumilise planeerimisega tegelevad asutused, aga ka kogukonnad ja maaomanikud tunduvalt enam looduslike pühapaikadega seotud teavet.

5. Arengukava rakendamise kaasnevate eeldatavate mõjude esmane analüüs

Arengukavaga kaasnevaid mõjusid analüüsitakse põhjalikumalt arengukava koostamise käigus, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise raames. Mõjud sõltuvad eelkõige arengukava strateegilise arengustsenaariumi valikust.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Arengukava eesmärkide, strateegiate ja meetmete kavandamisel on mõju keskkonnale üks olulisi mõjuvaldkondi, millega arvestatakse. Eeldatavalt on arengukava osad eesmärgid ja/või strateegiad seotud otseselt elurikkuse säilitamise ja kaitsega või suunatud parendama elukeskkonda. Arengukava rakendamine omab seega otsest mõju elu- ja looduskeskkonnale.

Metsade kaitse erinevad aspekte viiakse ellu peamiselt metsaseaduse ja looduskaitseaduse kaudu. Metsaseaduse põhieesmärgid on tagada metsa kui ökosüsteemi kaitse ja säästev majandamine, mille täitmiseks on metsade majandamisele kehtestatud erinevad piirangud ja nõuded, samuti on reguleeritud vääriselupaikade kaitse. Seega peab metsaseadus tagama nii metsade elustiku mitmekesisuse kui ka võimalused metsa ökonoomseks majandamiseks ja kaitseks. Metsa looduskaitse Eestis tugineb aga eelkõige looduskaitseadusele, mille järgi looduskaitse tähtsaim põhimõte on looduse säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramine.

Nii looduskaitse kui ka metsanduse praegustes arengukavades on püstitatud eesmärgiks võtta range kaitse alla vähemalt 10% Eesti metsamaast. See eesmärk on praeguseks täidetud – range kaitse all on 13,1% metsamaa kogupindlast. Samas jätkuvad püüdlused range kaitse all olevate metsamaade tüpoloogilise esinduslikkuse parandamiseks. Rangelts kaitstavad metsad (loodusobjektide hoidmiseks määratud metsast) paiknevad valdavalt riigimetsades. Veerandile ehk 25,6%-le metsamaast on seatud rangem või leebem kaitserežiim (Aastaraamat mets 2017).

Mõju kliimale

Arengukava eesmärkide, strateegiate ja meetmete kavandamisel on kliima üks olulisi mõjuvaldkondi, millega arvestatakse. Arengukava eeldatav mõju kliimamuutuste leevendamiseks läbi süsinikusidumise suurendamise, süsinikuvarude pikaajalise säilitamise ja puidukasutuse soodustamise, ning seeläbi saavutatava asendusefekti (puidu kui taastuva ressursi kasutamine fossiilsete ja taastumatute ressursside asemel), on eeldatavalt positiivne. Arengukava eesmärkide, strateegiate ja meetmete eeldatav mõju metsade kliimamuutustega kohanemiseks on samuti eeldatavalt positiivne.

Mõju majandusele

Arengukava eesmärkidel, strateegiatel ja meetmetel on oluline mõju majandatava metsamaa pindalale ja raiemahtudele kui väärindatava või taastuvenergeetikas kasutava ressursi mahule ning majandusele tervikuna, sh tööhõivele, tootmis- ja ekspordimahtudele ja lisandväärtuse loomisele. Samuti investeeringutele nii metsamajandusse kui puidutöötlemisse. Eeldatavalt on arengukava osad eesmärgid ja strateegiad seotud otseselt metsanduse majandusliku konkurentsivõime säilitamisega. Arengukava rakendamine omab otsest mõju majandusele.

Metsandusega seotud kaudne ja indutseeritud väärtusloome kolmekordistab metsanduses loodud lisandväärtuse ning moodustas 2014. a 11,6% Eesti kogu lisandväärtusest ning 10,1% Eesti SKT-st. Metsasektori ettevõtete investeeringud põhivarasse on viimastel aastatel olnud suurusjärgus 300 miljonit eurot aastas (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmise aruanne 2011-2016).

Keskkonnaagentuuri raiemahtude eksperthinnangul kaugseire-, raiedokumentide ja SMI andmete alusel oli 2017. aastal raiete kogumahu hinnanguks 10,99 miljonit m³, millest RMK raied moodustasid 4,32 miljonit m³, füüsilisest isikust metsaomanike raied 2,82 miljonit m³ ja juriidilisest isikust metsaomanike raied 3,8 miljonit m³. 2016. aasta kohta oli vastav raiete kogumahu hinnang 11,27 miljonit m³, millest RMK raied moodustasid 4,53 miljonit m³, füüsilisest isikust metsaomanike raied 3,21 miljonit m³ ja juriidilisest isikust metsaomanike raied 3,47 miljonit m³ (Aastaraamat mets 2017).

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Arengukava eesmärkidel, strateegiatel ja meetmetel, mis puudutavad eelkõige metsade puidulise ja mittepuidulise (rekreatsioon, korilus jt kasutusviisid) kasutamise võimaluste täpsustamist ja kindluse andmist nii metsaomanikele kui teistele metsakasutajatele, on suur ja positiivne sotsiaalne mõju. Metsasektoriga on seotud hinnanguliselt 67 000 töökohta, mis moodustab üle 10% Eesti hõivatute arvust (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020

täitmise aruanne 2011-2016). Sotsiaaldemograafiliselt mõjutab arengukava rakendamist negatiivselt rahvastiku vähenemine, sh kvalifitseeritud tööjõu nappus.

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Arengukaval on positiivne mõju rahvusvahelistele suhetele ja koostööle peamiselt metsanduse, looduskaitse ja kliima valdkondades.

Mõju regionaalarengule

Sarnaselt majandusele omavad arengukava eesmärgid, strateegiad ja meetmed olulist mõju regionaalarengule ning mõju regionaalarengule on eeldatavasti positiivne.

Metsamajandus ja metsatööstuse on olulised maamajanduse valdkonnad, mille peamine tegevuspaik on reeglina väljaspool suuremaid linnu. Maaelu ja regionaalarenguga on seega otseselt seotud Eesti 113 000 erametsaomanikku ning metsasektoris töötavad ligikaudu 36 000 inimest koos pereliikmetega, kellele lisanduvad metsade ja selle majandamisega kaudselt seotud hõivatud nt transpordi, turismi, metsaandide varumise ja jahinduse valdkondades (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 täitmise aruanne 2011-2016). Metsatööstuse investeeringuid ning seeläbi töökohtade loomist mõjutab vajaliku infrastruktuuri olemasolu ja seisund ning vastupidi.

Infoühiskond

Arengukava aitab eeldatavalt kaasa juba kasutuses olevate või vajalike metsamajandamise ja puidukaubandusega seotud mitmete informatsiooni digitaalse haldamise võimaluste parendamisele (metsaregister andmete kogumiseks ja säilitamiseks metsa paiknemise, pindala, tagavara, kasutamise ja seisundi kohta, metsateatiste registreerimine, elektroonilise veoselehe infosüsteem jt).

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Arengukava aitab eeldatavalt kaasa tervikliku ja tõhusa riigivalitsemise edendamisele. Arengukava rakendamise mõju nii tuludele kui kuludele on olemas, kummagi ulatus selgub arengukava koostamisel.

6. Arengukava koostamise ja kaasamise korralduse ajakava

Metsanduse arengukava koostamise eest vastutab keskkonnaminister.

Metsaseaduse kohaselt moodustab keskkonnaminister metsandust käsitleva valdkonna arengukava koostamiseks juhtrühma, mille tegevusse kaasatakse metsandusega tegelevad uurimisasutused ning muud olulised metsandusega seotud huvirühmad. MAK2030 juhtrühma kuuluvad metsanduse ökoloogilise, sotsiaalse, kultuurilise ja majandusliku huvi eksperdid ning teadusasutuste ja riigiasutuste esindajad.

Arengukava koostamisse kaasatakse asjassepuutuvaid osapooli ning lähtutakse kaasamise heast tavast. Esialgse kaasamisplaani alusel kaasatakse ülalnimetatud osapooled. Metsanduse ja metsanduse arengukava koostamise ja rakendamisega on seotud kõik ministeeriumid, Riigikantselei, Riigikogu keskkonna-, maaelu, majandus-, kultuuri- ja sotsiaalkomisjonid.

Arengukava koostamise etapid aastatel 2019-2020:

Arengukava ja KSH algatamine (sh arengukava juhtrühma ja töörühmade loomine)

Arengukava koostamisega seotud eeltöö (sh kaasamisplaani koostamine)

Töörühmade arutelude läbiviimine

KSH aruande kinnitamine

Arengukava tervikteksti kooskõlastamine teiste ministeeriumitega (mitteametlik)

Arengukava kooskõlastamine teiste ministeeriumitega (EIS)

Arengukava eelnõu esitamine Riigikogule tutvumiseks ja kinnitamiseks

Arengukava kinnitatud